

ΣΑΜΟΣ – ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΑΝΟΙΞΗ ΤΟΥ 2007
B4

1^ο Γυμνάσιο Μελισσίων
Σχολικό Έτος 2006-2007

Την εργασία μας αυτή την αφιερώνουμε στα μικρά προσφυγάκια επηρεασμένοι από το παιδικό βιβλίο του Χρήστου Μπουλώτη 'Το άγαλμα που κρύωνε', με την ευχή στο μέλλον να μην υπάρχουν παιδιά προσφυγάκια.

ΤΟ 'ΜΙΚΡΟ ΠΡΟΣΦΥΓΑΚΙ'

Βρέθηκε το 1922 στο Γεροντικό της Νύσσας (Μικρά Ασία) από τον αρχαιολόγο Κωνσταντίνο Κουρουνιώτη και μεταφέρθηκε στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας τις πρώτες μέρες της καταστροφής της Σμύρνης (Αύγουστος του 1922). Χρονολογείται στον 1^ο αιώνα π.Χ., φαίνεται όμως ότι αντιγράφει ένα αρχαιότερο έργο του 3^{ου} αιώνα π.Χ. Συνολικό ύψος του αγάλματος 0,69μ.

B4 – ΟΜΑΔΕΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

A : Βιογραφία – Έργα

Πολίτης Διονύσης, Χυσεσάνι Χρίστος, Τζανγκόλη Ντιπόν, Τσουρλάς Θανάσης

B : Σάμος – Ιστορία – Αρχαιολογικοί χώροι – Λαογραφία – Τοποθεσίες

Σαλματάνη Ευαγγελία, Φραντζή Ειρήνη, Σιδηροκαστρίτη Ελένη, Τράκα Μαρία, Πιπίδη Ελένη

Γ : Α' Παγκόσμιος Πόλεμος – Μικρασιατική καταστροφή

Πετρόπουλος Αργύριος, Σινόπουλος Γεώργιος, Τσιμπρικήδης Ιωάννης, Τσουκαλάς Φώτιος, Χατζηαργυρίου Χαράλαμπος, Φραγκιάς Νικόλαος

Δ : Β' Παγκόσμιος Πόλεμος

Ρητά Χριστίνα, Ρητά Ιωάννα, Σίμου Φλώρα, Τασούλα Όλγα, Ψαρίδη-Γναφάκη Χαριάννα

Ε : Πρόσφυγες

Ραφτοπούλου Αθηνά, Ροϊδοδήμου Κάτια, Τσαβίδη Χριστίνα, Σφενδουράκη-Μπασακάρου Αλκυόνη, Χατζάκη Σταυρούλα

ΥΠΕΥΘΥΝΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ

Σόνια Λάμπου – Υπεύθυνη Σχολικής Βιβλιοθήκης

Μαρία Χριστοδούλου – Φιλόλογος

Ηρώ Παπαμόσχου

Η Ηρώ Παπαμόσχου γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Σάμο, όπου τελείωσε το Γυμνάσιο. Από μικρή της άρεσε να διαβάζει και κυρίως μυθολογία. Έγραψε το πρώτο της βιβλίο, το οποίο

ήταν μυθιστόρημα, σε ηλικία 12 ετών. Ακόμα της αρέσει πολύ να κάνει ταξίδια και να γυρίζει όλη την Ελλάδα. Όταν ήρθε στην Αθήνα δούλεψε στην Εθνική Τράπεζα. Η Ηρώ Παπαμόσχου, όπως λέει η ίδια, αγαπάει πάρα πολύ την Σάμο και της αρέσει πολύ να πηγαίνει, όταν έχει χρόνο. Επίσης είναι πάρα πολύ συνεπής στις υποχρεώσεις της. Είναι ξαδέρφη της Άλκης Ζέη.

Στα βιβλία της γράφει πάντα πραγματικά γεγονότα είτε ιστορικά (Β' παγκόσμιος πόλεμος) είτε προσωπικές της εμπειρίες. Η Ηρώ Παπαμόσχου έχει πάρει βραβείο για

τη συμμετοχή της σε περιοδικό και έχει διακριθεί στο διεθνή και ευρωπαϊκό τομέα. Για να τελειώσει το βιβλίο 'Το γεφύρι της Ανατολής', χρειάστηκε 3 χρόνια. Σε αυτό το βιβλίο υπάρχουν παιδικές της αναμνήσεις, μαρτυρίες από τη Σάμο και ιστορικά γεγονότα.

Έχει γράψει πολλά βιβλία. Μερικά από αυτά είναι:

- Οι Μεγάλες Διακοπές (Ταξιδιωτικό - Βραβείο Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς)
- Το Πέτρινο Σπίτι (Δίτομο μυθιστόρημα)
- Το γεφύρι της Ανατολής (Μυθιστόρημα)
- Το Πέρασμα της Γάτας (Μυθιστόρημα)
- Φύλακες, γρηγορείτε! (Μυθιστόρημα) και πολλά άλλα διηγήματα.

Λίγα λόγια για το μυθιστόρημα

Η Μανουέλα σήμερα, παντρεμένη με δική της οικογένεια, συναντά τυχαία σε μια βόλτα με το σκύλο της κάποια προσφυγάκια. Αυτή η συνάντηση γίνεται η αφετηρία να ξεπροβάλουν μπροστά της όλες οι θαμμένες εικόνες των παιδικών της χρόνων, όταν κι εκείνη μικρό κορίτσι από τη Σάμο, παίρνει το δρόμο της προσφυγιάς την εποχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Μετά τον ανελέητο βομβαρδισμό του νησιού από γερμανικά αεροπλάνα, οι νησιώτες ξεχύνονται σε μια ομαδική φυγή προς τις απέναντι ακτές της Μ.Ασίας, στο Κουσάντασι..., στη Σμύρνη.... όπου ανακαλύπτει τις ρίζες της μητέρας της, ('ακολουθώντας το δρόμο της προσφυγιάς το τώρα, το χθες και το μακρινό παρελθόν μπερδεύονται και άλλοτε συμβαδίζουν') τη Συρία..., την Παλαιστίνη..., το Λίβανο... μέχρι το τέλος του πολέμου που πραγματοποιείται και η επιστροφή στη Σάμο μετά την απελευθέρωση. Το μακρύ ταξίδι της προσφυγιάς είχε τελειώσει.

‘Στο τελευταίο φως της μέρας τα μακρινά βουνά της Μικράς Ασίας μπερδεύονταν με τα βουνά του νησιού. Το Γεφύρι της Ανατολής έγερνε ανάλαφρα το τοξωτό του πέρασμα πάνω από τη Σάμο.’

Εργασία από τους μαθητές
Διονύση, Χρίστο, Ντιπιόν, Θανάση

Γεωγραφική παρουσίαση Σάμου

Η Σάμος βρίσκεται στη μέση του Αιγαίου Πελάγους, προς την ανατολική άκρη του Ικάριου Πελάγους, περίπου στο γεωγραφικό πλάτος της νότιας Αττικής και της Αίγινας, πολύ κοντά στις ακτές της Μικράς Ασίας. Είναι το 10^ο σε μέγεθος νησί της Μεσογείου. Πήρε το όνομα της από τη λέξη Σάμα, τόπος με ψηλά βουνά ή από τη λέξη σάμος, αμμώδης λόφος αιγιαλού ή ύψος παρά την ακτή. Άλλες ονομασίες του νησιού είναι Δρυούσα, Ελεούσα, Μελάνθεμος, Μελάμφιλος.

Το νησί έχει πρωτεύουσα το Βαθύ, ενώ κύρια πόλη είναι το Καρλόβασι. Άλλες σημαντικές πόλεις είναι το Πυθαγόρειο, οι Μυτιληνιοί, ο Μαραθόκαμπος, το Κοκκάρι.

Γύρω από τη Σάμο υπάρχουν τα νησάκια Πρασονήσι, Δασκαλιό, Διαπόρι, Μακρονήσι, Στρογγυλό, Κασονήσι και Άγιος Ιωάννης.

Το κλίμα της Σάμου είναι εύκρατο, δροσερό το καλοκαίρι και υγρό το χειμώνα. Ο ήλιος λούζει τις πανέμορφες παραλίες της, σχεδόν 8 μήνες το χρόνο.

Το έδαφος του νησιού είναι ορεινό. Χαρακτηριστικό μάλιστα είναι ότι η Σάμος έχει τα ψηλότερα βουνά από όλα τα νησιά του Αιγαίου. Το ψηλότερο είναι ο Κέρκης προς τη δυτική πλευρά του νησιού με βάραθρα, χάσματα και απότομους βράχους. Το δεύτερο σημαντικό βουνό είναι η Άμπελος, που βρίσκεται περίπου στο κέντρο του νησιού.

Το ορεινό έδαφος δεν αφήνει περιθώρια, παρά μόνο για μικρές πεδιάδες και κοιλάδες. Σημαντικότερη είναι η πεδιάδα της κωμόπολης 'Χώρας', που ήταν γνωστή και εύφορη από την αρχαιότητα. Υπάρχουν ακόμα ο Μεσόκαμπος, η κοιλάδα της Βλαμαρής, ο κάμπος στον Άγιο και ο κάμπος στο Καρλόβασι.

Το νησί δεν έχει ποτάμια, αλλά έχει αρκετά νερά από διάφορους χειμάρρους καθώς και πηγές. Από τους χειμάρρους σπουδαιότεροι είναι αυτοί που εκβάλουν στα νότια. Ανάμεσά τους περιλαμβάνεται και ο χείμαρρος των Μύλων, που συγκεντρώνει το νερό του από τις πλαγές του Καρβούνη και τα κυλάει ως τη θάλασσα, κοντά στο Ηραίο.

Από την πλευρά της ακτογραφίας, το νησί εμφανίζει την εικόνα μιας χερσονήσου της Μικράς Ασίας, που έχει αποκοπεί στα νοτιοανατολικά. Ολόκληρο το νησί είναι κατάφυτο εκτός από τις κορφές του βουνού Κέρκη. Πεύκα, έλατα, λεύκες, καστανιές, λυγαριές, πικροδάφνες και άλλα, στολίζουν τη Σαμιώτικη φύση, ενώ στις καλλιεργημένες εκτάσεις κυριαρχούν οι ελιές, τ' αμπέλια και τα οπωροφόρα δέντρα.

Η Σάμος παράγει πολλά είδη προϊόντων, τα κυριότερα από αυτά είναι το περίφημο και ξακουστό γλυκό σαμιώτικο κρασί καθώς επίσης και το λάδι. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια, άρχισε να αναπτύσσεται δυναμικά και στον τουρισμό.

Ιστορική αναδρομή

Η αρχή της ζωής στο χώρο της Σάμου χάνεται στα βάθη της προϊστορίας. Πελασγοί, Κάρες και Λέλεγες είναι οι πρώτοι οικιστές. Ο Ηρόδοτος ιστορεί ότι ο Όμηρος επισκέφθηκε το νησί. Η ακμή της Σάμου, συνδέεται με τον Τύραννο Πολυκράτη και την ανάπτυξη της ναυτικής της δύναμης. Κατά το διάστημα της Τυραννίας του, επεκτάθηκαν τα τείχη, κατασκευάστηκε το Ευπαλίνειο Όρυγμα, ανακαινίστηκε το Θέατρο και κατασκευάστηκε ο Λιμένας.

Συγκεκριμένα και σε ό,τι αφορά τα προαναφερόμενα έργα, ο Ηρόδοτος αναφέρει «.....οι Σάμιοι έχουν κατασκευάσει τα τρία μεγαλύτερα έργα που υπάρχουν στην Ελλάδα. Το πρώτο από τα τρία είναι ένα όρυγμα με δύο στόμια, που αρχίζει κάτω από ένα βουνό ψηλό ως εκατόν πενήντα οργιές. Το μέκος του ορύγματος είναι επτά στάδια, το ύψος και το πλάτος οχτώ πόδια. Σε όλο το μέκος του είναι σκαμμένο άλλο όρυγμα, με βάθος είκοσι πήχες και πλάτος τρία πόδια και μέσα απ' αυτό περνάει νερό και φτάνει με σωλήνες στην πόλη ξεκινώντας από μεγάλη πηγή. Αρχιτέκτονας

αυτού του ορύγματος ήταν ο Μεγαρέας Ευπαλίνος, γιος του Ναυστρόφου. Το δεύτερο είναι ο μόλος του λιμανιού, μέσα στη θάλασσα, που έχει βάθος ακόμα και είκοσι οργιές και μάκρος πάνω από δύο στάδια. Το τρίτο έργο είναι ένας ναός που έχουν κατασκευάσει, ο μεγαλύτερος απ' όσους ξέρω, που πρώτος του αρχιτέκτονας υπήρξε ο Ροίκος, γιος του Φιλέα, ντόπιος».

Στη Σάμο γεννήθηκε ο μεγάλος μαθηματικός και φιλόσοφος Πυθαγόρας, οι θεωρίες του οποίου επηρέασαν καθοριστικά την παγκόσμια μαθηματική σκέψη. Επίσης στη Σάμο γεννήθηκε και δημιούργησε ο μεγάλος αστρονόμος Αρίσταρχος που ήταν μαθητής του Ευκλείδη. Ο Αρίσταρχος ήταν ο πρώτος που διακήρυξε ότι η γη κινείται περί τον ήλιο, κάνοντας ταυτόχρονα και μία κίνηση περί τον άξονά της.

Η Αθήνα, ανήσυχη για την αυξανόμενη ναυτική-εμπορική ισχύ της Σάμου, οργάνωσε εκστρατεία, κατέλυσε το Ολιγαρχικό και καθίδρυσε το Δημοκρατικό Πολίτευμα. Η εξουσία ανακαταλήφθηκε από τους Ολιγαρχικούς και η Αθήνα εκστράτευσε εκ νέου κατά της Σάμου, καταστρέφοντας το Σαμιακό Στόλο. Αυτό ήταν η αρχή της παρακμής του νησιού.

Κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής και κατόπιν της Βυζαντινής εποχής, καθηλώνεται ο κοινωνικο-οικονομικός βίος με μόνη πνευματική έκφραση τη λατρευτική Χριστιανική Ορθοδοξία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Μονή της Παναγίας της Σπηλιανής (πρωτο-χριστιανικά χρόνια), που χρησιμοποιήθηκε σαν κρησφύγετο κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Κατά τη διάρκεια των ετών που ακολούθησαν την Άλωση της Κωνσταντινούπολης, η Σάμος ερημώνεται.

Η ιστορία επανακάμπτει στο νησί με την παροχή ευρύτατων 'προνομίων' και τον επανασυννοικισμό. Το νησί ακολουθεί ένα αυτοδιοικητικό σύστημα, που περιλαμβάνει τους 'κατά χωρία προεστούς' και τέσσερεις 'Μεγάλους Προεστούς' καθώς και το διοριζόμενο από την Υψηλή Πύλη 'Αγά' ή 'Βοεβόδα'.

Οι ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης επηρεάζουν το νησί ενώ η δημιουργία εμποροναυτικής τάξης οδηγεί στην εμφάνιση του κινήματος των 'Καρμανιόλων' που διεκδικούν περισσότερα προνόμια, ελευθερίες και δικαιότερη κατανομή φορολογικών βαρών.

Η έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης εκτινάσσει στο προσκήνιο τους 'Καρμανιόλους' ενώ οι ηγέτες τους ήταν μυημένοι στα μυστικά της Φιλικής Εταιρείας. Γενικός Αρχηγός, αναγνωρίζεται ο Λογοθέτης Λυκούργος, μία πνευματική προσωπικότητα που είχε διαμορφωθεί από τις ιδέες του Διαφωτισμού και του Ρήγα Φεραίου. Αρχηγείο του Λογοθέτη Λυκούργου, αποτελούσε το κάστρο, που κατασκευάστηκε σε υπολείμματα αρχαιολογικών κτισμάτων, προκειμένου να ενισχύσει την άμυνα του νησιού από τον Οθωμανικό Στόλο.

Εγκαθιδρύεται αυτόνομο πολίτευμα με νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική εξουσία.

Με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου (1830), η Σάμος βρίσκεται εκτός των ορίων του νέου Ελληνικού Κράτους. Τότε, πολλοί Σαμιώτες, μεταναστεύουν στην Ελλάδα και οι ηγέτες τους εξορίζονται. Τέλος, το έτος 1912, με την έκρηξη του δεύτερου Βαλκανικού Πολέμου, η Σάμος κήρυξε την ένωση με την Ελλάδα. Στις 2 Μαρτίου 1913 γιορτάστηκε επίσημα η ένωση της Σάμου με την Ελλάδα.

Η πολιτική και ένοπλη Εθνική Αντίσταση κατά το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, αποτελεί κορυφαία έκφραση πατριωτισμού και φιλελευθερισμού των Σαμίων, ενώ ο τριετής αιματηρός εμφύλιος που ακολούθησε, σφράγισε τις κοινωνικές διεργασίες και τις ιδεολογικές συγκρούσεις.

Μέσα σε ένα τέτοιο ιστορικό κλίμα, εγκαθιδρύθηκαν στο Καρλόβασι και αναπτύσσονται τρία τμήματα της Σχολής Θετικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Αρχαιολογικός Χώρος Ηραίων

Σε απόσταση επτά χιλιομέτρων Ν.Δ. της αρχαίας πόλης Σάμου (σημερινό Πυθαγόρειο) συναντάμε το Ηραίον. Βρίσκεται κοντά στην ακτή και είναι ένα από τα σπουδαιότερα ιερά της αρχαίας Ελλάδας. Το ιερό ήταν συνδεδεμένο πολιτικά και διοικητικά με την αρχαία πόλη της Σάμου με την οποία συνδεόταν μέσω της Ιεράς Οδού, η οποία έχει εντοπιστεί σε μερικά σημεία στην πόλη του Πυθαγορείου και στην περιοχή του αεροδρομίου.

Το ιερό κτίστηκε στις

εκβολές του Ιμβράσου ποταμού, σε μία περιοχή με όχι και τόσο σταθερό έδαφος, προφανώς επειδή είχε συνδεθεί με τη λατρεία της θεάς Ήρας ο συγκεκριμένος χώρος.

Τα πρώτα ίχνη της λατρείας στο Ηραίον εμφανίζονται κατά το δεύτερο μισό της 2^{ης} χιλιετίας π.Χ. Το κέντρο της λατρείας ήταν ένας μικρός λίθινος βωμός, στον οποίο γίνονταν οι θυσίες των ζώων προς τιμή της θεάς, και ένα ναόσχημο κτίσμα στο οποίο φυλασσότανε το ξόανο (ξύλινο λατρευτικό άγαλμα).

Τον 8^ο αι. π.Χ. το σχήμα του βωμού γίνεται ορθογώνιο και κτίζεται ο 'Εκατόμπεδος' ναός της Ήρας. Τον 7^ο αι. π.Χ. ξανακτίζεται ο Εκατόμπεδος με λίθινο κρηπίδωμα και ξύλινη περίσταση. Ο βωμός αποκτά μνημειακή μορφή.

Στις αρχές του 6^{ου} αι. π.Χ., υπό την επίβλεψη του αρχιτέκτονα Ροίκου και του καλλιτέχνη Θεοδώρου αναγέρθηκε ο μεγάλος ναός της Ήρας με μνημειακές διαστάσεις (52,5 X 105,8μ.), ο οποίος όμως κατεδαφίστηκε είτε από σεισμό είτε εξαιτίας καθίζησης των θεμελίων του. Την εποχή της τυραννίας του Πολυκράτη άρχισαν εργασίες για την οικοδόμηση νέου ναού, διαστάσεων 55,16 x 108,63 μ. με 155 κίονες ύψους 20 μ., ο οποίος όμως δεν αποπερατώθηκε εξαιτίας της πολιτικοοικονομικής κατάρρευσης του κράτους μετά το θάνατο του Πολυκράτη.

Τον 5^ο αι. π.Χ. δεν οικοδομούνται μεγάλα κτίρια στο Χώρο. Τον 3^ο και 2^ο αι. π.Χ. στο Ηραίον ξεχωρίζουν τα αναθήματα ανδριάντων της ελληνιστικής εποχής, ενώ τον 1^ο αι. οι Ρωμαίοι αρπάζουν πολλά αφιερώματα. Ευνοϊκώς κείμενος προς τη Σάμο ήταν ο αυτοκράτορας Οκταβιανός Αύγουστος, ο οποίος έδωσε στους κατοίκους το δικαίωμα του Ρωμαίου πολίτη.

Αρχαιολογικό Μουσείο

Θεωρείται ένα από τα πιο αξιόλογα αρχαιολογικά μουσεία της Ελλάδας. Έχει εκθέματα της αρχαϊκής εποχής, πολλά γλυπτά του πέμπτου, έκτου και έβδομου προχριστιανικού αιώνα, κόρες, κούρους (σε υπερφυσικό μέγεθος), σαρκοφάγους, κίονες ιωνικού ρυθμού και πολλά άλλα γλυπτά. Έχει ακόμα ευρήματα ελληνιστικής περιόδου, όπως αγάλματα, επιτύμβια, καθώς και αφιερώματα.

Ευπαλίνειο Όρυγμα

Το περίφημο Ευπαλίνειο όρυγμα, που βρίσκεται στο Πυθαγόρειο, αποτελεί το 8^ο θαύμα της αρχαιότητας. Η κατασκευή του έχει καταπλήξει και τους σύγχρονους κατασκευαστές. Η αρτιότητά του σε σχέση μάλιστα και με τα μέσα της εποχής, που δεν ήταν άλλα από το σφυρί και το καλέμι, ξαφνιάζει. Το Ευπαλίνειο είναι το μεσαίο τμήμα ενός υδραγωγείου, που κατασκευάστηκε γύρω στο 550 π.Χ., από τον αρχιτέκτονα Ευπαλίνο, για την υδροδότηση της αρχαίας πόλης της Σάμου του σημερινού Πυθαγορείου. Η κατασκευή του κράτησε περίπου 10 χρόνια, και η σήραγγα έχει μήκος 1034 μέτρα. Το όρυγμα προκαλεί το θαυμασμό του παρατηρητή για την επιμονή των αρχαίων, οι οποίοι σ' αυτό το μέρος είχαν να κάνουν διπλή και πολύ δύσκολη δουλειά. Πρώτα δηλαδή να τρυπήσουν το βουνό και έπειτα να κατασκευάσουν μέσα στο όρυγμα τον περιτειχισμένο και θολωτό δρόμο για να περνάνε από αυτόν. Το νερό διοχετευόταν με σωλήνες οι οποίες είχαν τοποθετηθεί στο υδραγωγείο από κάτω του προς την πηγή και παράπλευρα του ορύγματος προς την πόλη.

Καρλόβασι

Η δεύτερη πόλη και το δεύτερο λιμάνι της Σάμου. Παλιό εμπορικό και βιομηχανικό κέντρο, προπολεμικά έζησε πλούσια χρόνια με τη βιομηχανία δερμάτων στα φημισμένα για την εποχή τους βυρσοδεψία. Πολλά αρχοντικά, όμορφες και μεγάλες εκκλησίες μαρτυρούν την παλιά ευημερία. Είναι η πατριδα του επαναστάτη του 1821 και διοικητή της Σάμου Λυκούργου Λογοθέτη.

Πυθαγόρειο

Το Πυθαγόρειο, χτισμένο στην περιοχή της αρχαίας πρωτεύουσας της εποχής του Πολυκράτη. Παλαιότερα είχε και την ονομασία Τηγάνι. Κατά την τουρκοκρατία είχε σχεδόν εγκαταλειφθεί από τους κατοίκους του, που ζητούσαν αλλού προστασία. Στο κάστρο έχει διασωθεί ο Πύργος του Λυκούργου Λογοθέτη που αποτελούσε βάση άμυνας κι εξόρμησης για τους αγωνιστές της Ελληνικής Επανάστασης.

Παλαιοντολογικό Μουσείο Μυτιληνίων

Στη Σάμο, στο χωριό Μυτιληνιοί, υπάρχει ένας ανεκτίμητος παλαιοντολογικός θησαυρός που αποτελείται από τα απολιθωμένα οστά θηλαστικών που έζησαν πριν από 6-8 εκατομμύρια χρόνια. Πολλά από αυτά τα παλαιοντολογικά ευρήματα είναι μοναδικά και μαρτυρούν τη φυσική ιστορία της ευρωπαϊκής ηπείρου.

Σύμφωνα με τους ειδικούς επιστήμονες, οι οποίοι έχουν προσπαθήσει να απαντήσουν στο ερώτημα πώς δημιουργήθηκαν και πώς βρέθηκαν στη Σάμο τέτοια απολιθώματα, το Αιγαίο δεν υπήρχε την

εποχή που ζούσαν τα ζώα αυτά. Στη θέση του Αιγαίου υπήρχε στεριά που ένωνε την Ελλάδα και τα Βαλκάνια με τη Μ. Ασία και τη Μέση Ανατολή. Αυτό το κομμάτι στεριάς αποτελούσε μία μεγάλη σαβάνα, όπου ζούσαν πολλά ζώα αντίστοιχα με εκείνα που σήμερα ζουν στις σαβάνες της Αφρικής. Η Σάμος που αποτελούσε τμήμα εκείνης της στεριάς συγκεντρώνει στο έδαφος της χαρακτηριστικά δείγματα αυτής της πλούσιας πανίδας. Παρόμοια απολιθώματα που έχουν βρεθεί στη Μ. Ασία, αλλά και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, όπως στην Πελοπόννησο, τη Θεσσαλία, τη Χαλκιδική κ.α., αποδεικνύουν τη σύνδεση της Σάμου με την υπόλοιπη ηπειρωτική Ελλάδα.

Όσα από τα απολιθώματα παρέμειναν στη Σάμο, φιλοξενούνται στο μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Αιγαίου, το οποίο είναι δημιουργία του ιδρύματος Κων/νου και Μαρίας Ζημάλη. Το Σαμοθήριο, μια καμηλοπάρδαλη που το μήκος της πλησιάζει τα πέντε μέτρα, είναι ένα από τα πιο σπουδαία και εντυπωσιακά ευρήματα που φιλοξενούνται στο Παλαιοντολογικό Μουσείο της Σάμου. Εκτός από το Σαμοθήριο, οι παλαιοντολόγοι του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης έχουν εντοπίσει απολιθωμένα οστά δεκάδων ειδών, όπως ύαινες, μαχαιρόδοντες, αντιλόπες, γαζέλες κ.α.

Το καπλάνι της βιτρίνας

Η συγγραφέας Άλκη Ζέη μας εντυπωσίασε με το λογοτεχνικό της βιβλίο που φέρει τον τίτλο 'Το καπλάνι της βιτρίνας'. Στο μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Αιγαίου είδαμε το καπλάνι στη βιτρίνα και ακούσαμε από την ξεναγό μας κυρία Ειρήνη την ιστορία του, όπως σώζεται στη Σάμο. Το καπλάνι πέρασε στο νησί από την απέναντι μικρασιατική περιοχή, προκαλούσε πολλές καταστροφές στο νησί και οι κάτοικοι για να το εξοντώσουν αναγκάστηκαν να το κλείσουν σε μια σπηλιά για αρκετές μέρες. Μετά από 40 μέρες αποφάσισαν να ανοίξουν για να δουν τι έγινε και έριξαν κλήρο ποιος να μπει στη σπηλιά. Άλλοι λένε ότι το βρήκαν νεκρό και άλλοι ότι ήταν ακόμα ζωντανό και σκότωσε τον άνθρωπο που είχε μπει μέσα.....

Σήμερα βρίσκεται στο μουσειακό χώρο, με φανερό το πέρασμα του χρόνου που απειλεί να το καταστρέψει...

Σάμος-Βαθύ

Η σημερινή πρωτεύουσα πόλη του νησιού, η Σάμος, είναι χτισμένη στο βορειοανατολικό μεγάλο κόρφο κοντά στο Βαθύ, με το οποίο ουσιαστικά είναι ενωμένη. Μικρός συνοικισμός του προηγούμενου αιώνα στο λιμάνι, δημιουργήθηκε από μερικούς εμπόρους από το Βαθύ, που έχτισαν για εξυπηρέτησή τους αποθήκες κι έπειτα γραφεία και σπίτια στο γιαλό. Σιγά σιγά ο συνοικισμός μεγάλωσε κι όταν, στα χρόνια της 'Ηγεμονίας', χτίστηκε εκεί το 'Ηγεμονικό Μέγαρο' ήταν πια σχηματισμένη μικρή πόλη. Επίσημη παλιά ονομασία –που χρησιμοποιείται και σήμερα- ήταν 'Λιμήν Βαθέος'. Οι ντόπιοι την είπαν 'Κάτω Βαθύ'.

Ονομαστές προσωπικότητες που κατάγονται από τη Σάμο

- ❖ Χοιρίλος – Επικός ποιητής
 - ❖ Αρίσταρχος – Αστρονόμος, Μαθηματικός
 - ❖ Ροίκος και Θεόδωρος – Αρχιτέκτονες, Γλύπτες
 - ❖ Βάθυλλος – Μουσικός
 - ❖ Πολυκράτης – Τύραννος
 - ❖ Μνήσαρχος – Σφραγιδογλύφος, πατέρας του Πυθαγόρα
 - ❖ Δαμώ – ονομαστή για την αρετή και την σοφία της, κόρη του Πυθαγόρα
 - ❖ Επίκουρος – Φιλόσοφος
 - ❖ Σαυρίας και Καλλιφών – Ζωγράφοι
 - ❖ Φωτώ – Περίφημη μάντισσα
 - ❖ Μανδροκλής – Αρχιτέκτονας, Μηχανικός
 - ❖ Καλλίστρατος – καθιέρωσε το αλφάβητο με τα 24 γράμματα
 - ❖ Μέλισσος – Φιλόσοφος
 - ❖ Ερασίστρατος – Γιατρός
 - ❖ Πυθαγόρας – Γλύπτης, έργο του θεωρείται ο 'Ηνίοχος' των Δελφών
 - ❖ Αίσωπος – Φιλόσοφος
 - ❖ Ευπαλίνος – Αρχιτέκτονας, Μηχανικός από τα Μέγαρα, κατασκεύασε το Ευπαλίνειον Όρυγμα
 - ❖ Πορφύριος Ζαμπέτης – Πορφύριος Σχολή
 - ❖ Λυκούργος Λογοθέτης – Αγωνιστής του 1821
 - ❖ Θεμιστοκλής Σοφούλης – Πρωθυπουργός
 - ❖ Κώστας Καλατζής – Πεζογράφος
 - ❖ Καίτη Γκρέυ – Τραγουδίστρια
 - ❖ Ηρώ Παπαμόσχου – Συγγραφέας
 - ❖ Άλκη Ζέη – Συγγραφέας
 - ❖ Λίτσα Ψαραύτη – Συγγραφέας
- Και άλλοι πολλοί....!

Ο πιο άξιος και ονομαστός απ' όλους υπήρξε ο μεγάλος σοφός Πυθαγόρας, που διακρίθηκε στη Φιλοσοφία, στα Μαθηματικά και στη Μουσική.

Άλλοτε και τώρα

Στη σημερινή Σάμο οι δραστηριότητες των κατοίκων αγκαλιάζουν πολλούς τομείς. Στα λιμάνια και στα ψαροχώρια συνεχίζεται η πανάρχαια θαλασσινή παράδοση, με τους ικανούς ναυτικούς και ψαράδες. Στους κάμπους και στα ορεινά χωριά οι ντόπιοι επιδίδονται με σημαντική απόδοση στη γεωργία και στην κτηνοτροφία. Στις πόλεις έχουν τις έδρες τους οι σαμιώτικες βιομηχανίες και βιοτεχνίες, στηριγμένες κυρίως στην εκμετάλλευση του τοπικού κρασιού και λαδιού. Παράλληλα κι ανάμεσα σ'όλες αυτές τις

δραστηριότητες αναπτύσσεται ο τουρισμός, φέρνοντας ανθρώπους απ'όλες τις γωνιές της Ελλάδας και της γης. Όπως και σε όλη την άλλη νησιωτική Ελλάδα, οι εργασίες της θάλασσας, του βουνού και του κάμπου, καθώς και οι μεγάλες γιορτές της χρονιάς, συνοδεύονται από διάφορα χαρακτηριστικά έθιμα (γλέντια, κεράσματα, ξόρκια, προλήψεις, μαντέματα κ.α.). Στη σημερινή ζωή αφορμές για την τήρηση τέτοιων εθίμων δίνουν οι διάφορες γιορτές και τα πανηγύρια σε κάθε χωριό της Σάμου.

Σαμιώτες μελετητές έχουν διασώσει παροιμίες, λαϊκά δίστιχα, αινίγματα, τραγούδια, μοιρολόγια κι άλλο λαογραφικό υλικό. Μερικά απ'αυτά συναντιούνται αυτούσια ή σε ελαφρές παραλλαγές και σε άλλες ελληνικές περιοχές. Στα παλιότερα χρόνια οι γιαγιάδες και οι παπούδες ήξεραν ν'αφηγούνται στα εγγόνια τους περίεργες λαϊκές ιστορίες για στοιχειά, ξωτικά, αλλά και για νεράιδες και για καλές ή κακές κυράδες.

Όμορφες λαϊκές παραδόσεις έχουν διατηρηθεί ως σήμερα. Σε μια τοποθεσία της Σάμου, σ'ένα βράχο, διακρίνεται ένα βαθούλωμα που μοιάζει με αποτύπωμα ποδιού. Οι λαϊκοί παραμυθάδες φαντάστηκαν πως εκεί πάτησε κάποτε ο Χριστός και ονόμασαν την τοποθεσία 'Του Χριστού το ποδαράκι'. Στη Σάμο εναλλάσσονται θαλασσινά, καμπίσια και βουνίσια τοπία. Λιμάνια κι αμμουδιές και βράχοι στις ακτές, φυτείες και λουλουδία και δέντρα στους κάμπους, κορφές και φαράγγια και δάση στα βουνά, κοσμοπολίτικοι οικισμοί στις πόλεις και στους τουριστικούς τόπους, παραδοσιακοί οικισμοί στις γειτονιές και στα χωριά.

Πρόσχαροι, φιλικοί και ζεστοί, οι Σαμιώτες ζουν την παραδοσιακή τους ζωή, συνηθίζοντας να αποδέχονται και τα μηνύματα που φέρνουν οι νέοι άνεμοι απ'όλες τις κατευθύνσεις.

Ο σαμιώτικος συρτός χορός χορεύεται συνήθως από κοπέλες, που σχηματίζουν κύκλο. Στην αρχή και στο τέλος του κύκλου μπαίνουν άντρες χορευτές. Εκείνος της αρχής λέγεται 'χορευτής στον κάβο' και ο άλλος 'χορευτής στα πέταλα'.

Για παραλλαγή, στις ομάδες των χορευτών των λαϊκών χορών εναλλάσσονται και χορεύτριες. Συχνά, εξάλλου, οι Σαμιώτες και οι Σαμιώτισσες χορεύουν λαϊκούς χορούς χωρίς τη συνοδεία μουσικών οργάνων, τραγουδώντας διάφορα, τις περισσότερες φορές αυτοσχέδια, δίστιχα.

Εργασία από τις μαθήτριες
Ελένη, Ειρήνη, Εύα, Ελένη, Μαρία

Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ, 1914 – 1918

Η Αυστρία μετά τη δολοφονία στο Σεράγεβο του αρχιδούκα Φραγκίσκου Φερδινάνδου, διαδόχου του Αυστροουγγρικού θρόνου, κηρύσσει τον πόλεμο στη Σερβία και έτσι αρχίζει ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, στον οποίο πολύ γρήγορα θα εμπλακούν η Ρωσία, η Αγγλία και η Γαλλία με τη Γερμανία.

Ο πόλεμος είχε ως αιτία τη διαμάχη των εκβιομηχανισμένων ευρωπαϊκών κρατών, αποικιακό ανταγωνισμό τους και την οικονομική διείσδυση τους στο χώρο της Εγγύς Ανατολής. Ο Ελ. Βενιζέλος επεδίωκε την έξοδο της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό της Entent. Οι Αγγλογάλλοι όμως απέβλεπαν στη συμμαχία ή ουδετερότητα της Βουλγαρίας και Τουρκίας και απέρριπταν προς το παρόν τις προτάσεις του Βενιζέλου.

Η προσπάθεια της Entent να συμφιλιώσει Σερβία, Βουλγαρία, Τουρκία και Ελλάδα και να δημιουργήσει ένα συνασπισμό στα Βαλκάνια για το συμφέρον της απέτυχε.

Παρά ταύτα οι Αγγλογάλλοι δεν κατάφεραν να αποτρέψουν την είσοδο στον πόλεμο της Τουρκίας αρχικά και της Βουλγαρίας αργότερα, στο πλευρό των Αυστρογερμανών.

Στην φιλοαντατική πολιτική του Βενιζέλου θα εναντιωθεί το Παλάτι, όταν ο Έλληνας πρωθυπουργός ζήτησε να συμμετάσχει η Ελλάδα στο πλευρό των Συμμάχων. Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος διαφώνησε, επηρεασμένος από την ιδέα της στρατιωτικής υπεροχής της Γερμανίας, από τη Γερμανίδα σύζυγο του βασιλίσσα Σοφία και από το φιλογερμανικό αυλικό περιβάλλον του. Επεδίωκε μία ευμενή για την Γερμανία και την Αυστρία ουδετερότητα. Η διαφωνία μεταξύ βασιλιά και πρωθυπουργού οδήγησε στην παραίτηση της Κυβέρνησης Βενιζέλου την 21^η Φεβρουαρίου 1915. Στις εκλογές του Μαΐου η λαϊκή ετυμηγορία επανεκλέγει τον Βενιζέλο, ο οποίος με τη νέα εκλογή του επαναλαμβάνει τη δέσμευση που είχε αναλάβει η Ελλάδα ως σύμμαχος απέναντι στη Σερβία, εάν δεχθεί εκείνη επίθεση της Βουλγαρίας. Τα Ανάκτορα ανένδοτα εμμένουν στις θέσεις τους, πράγμα που οδηγεί τον Έλληνα Πρωθυπουργό σε νέα παραίτηση και αποχή του κόμματός του από τις εκλογές της 6^{ης} Δεκεμβρίου 1915. Οι φιλοβασιλικές κυβερνήσεις που διορίζονται στη συνέχεια το μόνο που θα επιτύχουν είναι να δημιουργήσουν κλίμα πόλωσης διαιρώντας την Ελλάδα σε δύο παρατάξεις, φιλοβασιλικών και φιλοβενιζελικών.

Το Κίνημα Εθνικής Αμύνης, 1916

Στις 16 Αυγούστου γίνεται το κίνημα της Εθνικής Αμύνης στη Θεσσαλονίκη που το υποστηρίζει ο συμμαχικός στρατός που έχει στο μεταξύ αποβιβαστεί στην πρωτεύουσα της Μακεδονίας. Ο Βενιζέλος έπειτα από τους αρχικούς δισταγμούς του τάσσεται με το κίνημα και στις 26 Σεπτεμβρίου μεταβαίνει στα Χανιά, όπου και σχηματίζει προσωρινή κυβέρνηση και από εκεί μεταβαίνει στη Θεσσαλονίκη. Στην απόφαση του Βενιζέλου συνετέλεσε και η εισβολή των Γερμανοβουλγάρων στην Ανατολική Μακεδονία και η αιχμαλωσία και μεταφορά στη Γερμανία του Δ' Σώματος Στρατού με την ανοχή της φιλοβασιλικής κυβέρνησης.

Στις 11/24 Νοεμβρίου 1916 η ολοκληρωμένη Προσωρινή Κυβέρνηση κήρυξε τον πόλεμο στις κεντρικές δυνάμεις. Η Ελλάδα το 1916 είχε κοπεί στα δύο : Από τη μια μεριά το κράτος της Θεσσαλονίκης, από την άλλη μεριά η κυβέρνηση των Αθηνών.

Μετά από τελεσίγραφο των συμμάχων ο βασιλιάς αποσύρεται από το θρόνο, χωρίς να παραιτηθεί τυπικά, και φεύγει στην Ελβετία αφήνοντας στη θέση του το δευτερότοκο γιο του Αλέξανδρο. Ο Βενιζέλος έρχεται στην Αθήνα και σχηματίζει κυβέρνηση στις 13 Ιουνίου. Στις 15 Ιουνίου κηρύσσει τον πόλεμο στις Κεντρικές Δυνάμεις. Η ενεργός συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο, στο πλευρό των συμμάχων έχει ουσιαστικό αποτέλεσμα τη θριαμβευτική νίκη κατά των Γερμανοβουλγάρων στα υψώματα του Σκρά Ντι Λέγκεν στις 17/30 Μαΐου 1918 και τη συμμετοχή των Ελληνικών δυνάμεων στην τελική επίθεση και διάσπαση του μετώπου, το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους.

Λίγες μέρες αργότερα, η Βουλγαρία θα συνθηκολογήσει και τον Οκτώβριο του ίδιου έτους η Τουρκία θα συνάψει ανακωχή στον Μούδρο. Η συνθηκολόγηση τέλος της Γερμανίας στις 11 Νοεμβρίου 1918 βάζει τέλος στο Μεγάλο Πόλεμο που διήρκησε τέσσερα έτη και αιματοκύλησε την Ευρώπη. Η εξωτερική πολιτική του Ελ. Βενιζέλου, που από την αρχή του πολέμου είχε βασιστεί στη νίκη των Συμμάχων, με απώτερο στόχο να βρεθεί η Ελλάδα μετά το τέλος του πολέμου στο πλευρό των νικητών, είχε θριαμβεύσει.

Το Συνέδριο Ειρήνης. Υπόμνημα Βενιζέλου. Συνθήκες Νείγυ και Σεβρών

Η Διάσκεψη της Ειρήνης συνήλθε στο Παρίσι από τον Ιανουάριο ως τον Ιούνιο του 1919. Σκοπός του συνεδρίου ήταν ο διακανονισμός των διαφορών και εκκρεμοτήτων που προέκυπταν μεταξύ νικητών και ηττημένων.

Ο ρόλος της Ελλάδας στο Συνέδριο δεν ήταν εύκολος. Ο Έλληνας Πρωθυπουργός θα συντάξει Υπόμνημα για τις ελληνικές διεκδικήσεις λαμβάνοντας υπόψη εθνολογικούς και γεωπολιτικούς όρους. Το ζήτημα της δυτικής Θράκης βρήκε διευθέτηση με την συνθήκη του Νείγυ. Η Βουλγαρία εγκαταλείπει την περιοχή ανατολικά του Νέστου μέχρι τον Έβρο, που παραχωρήθηκε στην Ελλάδα. Η υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών αφορούσε ζωτικής σημασίας περιοχές για την Ελλάδα και έκανε πράξη τη Μεγάλη Ιδέα.

Η Συνθήκη των Σεβρών (1920) παραχωρούσε στην Ελλάδα τη Δυτική και Ανατολική Θράκη, τα νησιά Ίμβρο και Τένεδο, επικύρωνε την κυριαρχία της στα άλλα νησιά του Αιγαίου που κατείχε από το 1913 και εμπιστευόταν τη διοίκηση της περιοχής της Σμύρνης στο ελληνικό κράτος, με ρόλο τοποτηρητή για τη δημόσια τάξη στην Ιωνία. Οι κάτοικοι της περιοχής θα εκαλούντο σύμφωνα με την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών, μετά από πέντε έτη να δηλώσουν αν προτιμούν την Ένωση με την Ελλάδα ή την παραμονή τους στην Τουρκία. Η Βόρεια Ήπειρος ενσωματωνόταν στο ιδρυόμενο αλβανικό κράτος, ουσιαστικά προτεκτοράτο της Ιταλίας, η οποία όμως παραχωρούσε στην Ελλάδα τα Δωδεκάνησα εκτός της Ρόδου. (Η συμφωνία ακυρώθηκε από την Ιταλία το 1922.)

Ο Βενιζέλος με την υπογραφή της συνθήκης των Σεβρών βρίσκεται στο ζενίθ της διπλωματικής του επιτυχίας.

Το 1913 είχε προωθήσει με τη Συνθήκη του Λονδίνου και του Βουκουρεστίου τα σύνορα της Ελλάδας ώστε να συμπεριλάβουν τη Μακεδονία και την Ήπειρο. Είχε εξασφαλίσει την Κρήτη και τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Τώρα, το 1920, με τη Συνθήκη των Σεβρών έδινε στην Ελλάδα τη Θράκη και δημιούργησε βασικές προϋποθέσεις για την παραχώρηση τμήματος της Μικράς Ασίας στην Ελληνική επικράτεια μετά την παρέλευση πενταετίας.

Η Ελλάδα πανηγύριζε για τη δημιουργία του κράτους 'των πέντε θαλασσών και των δύο ηπείρων'.

Παρόλα αυτά ο φανατισμός εξακολουθούσε να δημιουργεί βαθύ χάσμα μεταξύ των αντιπάλων πολιτικών παρατάξεων και να ωθεί σε ανεπίτρεπτες πράξεις. Δύο βασιλόφρονες απότακτοι στρατιωτικοί θα πυροβολήσουν τον Έλληνα ηγέτη στο σταθμό της Λυών στο Παρίσι κατά την ώρα της επιστροφής του στην Ελλάδα. Ο Βενιζέλος τραυματίζεται στο δεξί χέρι. Το γεγονός θα προκαλέσει ταραχή στην Ελλάδα και αλγεινή εντύπωση στους Συμμάχους και θα αναζωπυρώσει το εθνικό διχασμό. Οι διώξεις αντιβενιζελικών αποκορυφώνονται με την αφυολόγητη και άδικη δολοφονία του Ίωνα Δραγούμη.

Η επιστροφή του Βενιζέλου στην Αθήνα δημιουργεί κλίμα ενθουσιασμού. Η Βουλή των Ελλήνων σε πανηγυρική τελετή θα τον ανακηρύξει 'Άξιον τέκνον της πατρίδος' για τις πολύτιμες υπηρεσίες στον Ελληνισμό. Αφού επικυρωθεί από το Ελληνικό Κοινοβούλιο η Συνθήκη των Σεβρών, προκηρύσσονται εκλογές για τον Οκτώβριο και διαλύεται η παρατεταμένης θητείας Βουλή. Η προεκλογική περίοδος σημαδεύεται από δύο παράγοντες γεγονότα που θα διαδραματίσουν αποφασιστικότερο ρόλο από ότι αρχικά διαφαινόταν. Το πρώτο είναι ο ανεπάντεχος θάνατος του Βασιλιά Αλεξάνδρου και το δεύτερο ο δημαγωγικός τόνος στον οποίο κινήθηκε η Ηνωμένη Αντιπολίτευση. Οι εκλογές αφού αναβλήθηκαν, λόγω του θανάτου του βασιλιά, ορίζονται για την 1/13 Νοεμβρίου 1920. Οι αντίπαλοι του Βενιζέλου προσδίδουν σ'αυτές πολιτικά χαρακτηριστήρια για να πλήξουν το Κόμμα των Φιλελευθέρων. Το

εκλογικό αποτέλεσμα θα διαψεύσει τα προγνωστικά και την αρχική προσδοκία για ευρεία νίκη των Βενιζελικών. Το Βενιζελικό κόμμα πήρε 118 έδρες, ενώ η Ενωμένη Αντιπολίτευση 251. Ο Βενιζέλος δεν εκλέγεται ούτε βουλευτής. Ο διχασμός, η πολιτική προπαγάνδα του λαϊκού κόμματος, τα λάθη των Φιλελευθέρων και η κόπωση των στρατευμένων Ελλήνων που υπηρετούσαν επί οκτώ και πλέον έτη, πράγμα που εκμεταλλεύτηκε προεκλογικά η αντιβενιζελική παράταξη, έκαναν ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού να παρασυρθεί από τις υποσχέσεις των αντιβενιζελικών ή να βάλει το ατομικό όφελος πάνω από το γενικό, ανάκανο να εννοήσει την κρισιμότητα των εκλογών και τις γενικότερες συνέπειες της ήττας του Βενιζέλου.

Πρώτο μέλημα των νεοεκλεγέντων ήταν, με δημοψήφισμα στις 6 Δεκεμβρίου 1920, να επαναφέρουν το Βασιλιά Κωνσταντίνο στο θρόνο και στη συνέχεια να αντικαταστήσουν τους επικεφαλής των δημοσίων υπηρεσιών και την ηγεσία του στρατού με πρόσωπα της παράταξης τους, καταργώντας και πολλές από τις Βενιζελικές μεταρρυθμίσεις. Η επαναφορά του Κωνσταντίνου θα δώσει την ευκαιρία στους Συμμάχους να άρουν την εμπιστοσύνη τους στην Ελλάδα, ενώ κάποιοι άρχισαν και διαπραγματεύσεις με τον Κεμάλ. Παράλληλα οι εκκαθαρίσεις των υπηρεσιών και του στρατού θα αποδυναμώσουν τη χώρα σε μια κρίσιμη στιγμή, την ώρα που θα έπρεπε να σφυρηλατηθεί η ενότητα και ο εθνικός δυναμισμός.

ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ

Πρώτοι και αρχαιότατοι κατακτητές είναι οι Χετταίοι, λαός ινδοευρωπαϊκής καταγωγής. Κατά τον 12^ο αιώνα π.Χ. οι Φρύγες κατέστρεψαν το κράτος των Χετταίων και ίδρυσαν τη φρυγική μοναρχία. Τους Φρύγες υπέταξαν οι Κιμμέριοι, συγχρόνως εισέβαλαν από τη Δύση θρακικά φύλα και οι Καππαδόκες, λαός ασιατικής προέλευσης. Τους Κιμμέριους έδιωξε ο Αλυάττης, βασιλιάς της Λυδίας, αφού κυρίεψε τη

Σμύρνη και τις ελληνικές αποικίες των παραλίων. Το γιο του Κροίσο νίκησε ο Κύρος το 546 π.Χ.

Οι Έλληνες άρχισαν να ιδρύουν αποικίες στα παράλια κατά το 1200 π.Χ. Πρώτοι ήρθαν οι Αιολείς και ακολούθησαν οι Ίωνες. Δεν κατόρθωσαν όμως να αποκρούσουν τον Κροίσο, που τους υπέταξε και αργότερα τους Πέρσες.

Τον 5^ο αιώνα π.Χ. οι ελληνικές αποικίες ενώθηκαν και επαναστάτησαν (Ιωνική Επανάσταση). Η επανάσταση εκφυλίστηκε και ο ξενικός ζυγός έγινε βαρύτερος. Απελευθερώθηκαν με τους περσικούς πολέμους και αποτέλεσαν μέρος της Αθηναϊκής ηγεμονίας.

Το 334 π.Χ. ο Μέγας Αλέξανδρος πέρασε τον Ελλήσποντο, συνάντησε τον περσικό στρατό στο Γρανικό ποταμό και τον συνέτριψε. Η νίκη αυτή άνοιξε τις πύλες στο Μέγα Αλέξανδρο και σε ένα χρόνο κυρίευσε τη Μικρά Ασία.

Το 2^ο αιώνα π.Χ. υποτάχθηκε οριστικά στους Ρωμαίους και έγινε πρώην επαρχία του Ρωμαϊκού κράτους.

Μεγάλη μεταβολή σημειώθηκε με την εξάπλωση του Χριστιανισμού. Το κήρυγμα και οι τελετές γίνονταν στην ελληνική γλώσσα και όλη η Μ.Ασία εξελληνίστηκε.

Όταν χωρίστηκε το ανατολικό από το δυτικό Ρωμαϊκό κράτος, η Μ.Ασία ήταν πολύ πλούσια και πυκνοκατοικημένη. Προκάλεσε τις βλέψεις των Περσών και αργότερα των Αράβων. Τον 11^ο αιώνα καταλύθηκε από τους Σελτζούκους. Τα πράγματα όμως άλλαξαν με τη εμφάνιση στη Μ.Ασία των Οθωμανών Τούρκων, που ήταν συμπολεμιστές και συγγενική φυλή των Σελτζούκων. Ο Μωάμεθ ο Πορθητής, κυρίευσε την Κωνσταντινούπολη στις 29 Μαΐου 1453. Από τότε ολοκληρώθηκε η κυριαρχία των Τούρκων στη Μ.Ασία.

Από τα μέσα του 11^{ου} αιώνα έως τις αρχές του 18^{ου} υπάρχει ένα χάσμα 700 ετών στην ιστορία του ελληνισμού της Μ.Ασίας. Μέχρι την εποχή εκείνη κανένας Ευρωπαίος περιηγητής

δεν επισκέφτηκε την Ανατολή πέρα από τη Σμύρνη, για να περιγράψει τον τρόπο ζωής του χριστιανικού πληθυσμού. Οι Τούρκοι ιστοριογράφοι δεν αναφέρουν τίποτα σχετικό.

Μετά τη λήξη των βαλκανικών πολέμων (1912 – 13) και την ήττα της Τουρκίας, οι Νεότουρκοι έθεσαν σε εφαρμογή σχέδιο εξόντωσης του ελληνισμού της Μ. Ασίας. Από το 1914 έως το 1919 πολλοί Έλληνες των δυτικών παραλιών απελάθηκαν από τη χώρα και κατέφυγαν σε ελληνικά εδάφη (Χίο, Μυτιλήνη, Θεσσαλονίκη, Πειραιά). Άλλοι πάλι εκτοπίστηκαν στις ανατολικές επαρχίες της Τουρκίας και αποδεκατίστηκαν από τις κακουχίες.

Μετά τη Διάσκεψη Ειρήνης του Παρισιού το 1919, το μεγάλο μέρος του βιλαετίου Αϊδινίου (Σμύρνη) επιδικάστηκε στην Ελλάδα. Ύστερα από την απόφαση αυτή, στις 2/5/1919 αποβιβάστηκε στη Σμύρνη η ελληνική μεραρχία. Από την εκτέλεση της εντολής αυτής προέκυψε η μικρασιατική εκστρατεία που διήρκεσε 3 χρόνια και 4 μήνες, έως τις 5/9/1922, και κατέληξε στην ήττα του ελληνικού στρατού. Με την καταστροφή της Σμύρνης, τη μεγάλη αυτή εθνική συμφορά, ξεριζώθηκε ολόκληρος ο ελληνισμός των δυτικών παραλιών. Όσοι σώθηκαν από τη σφαγή και την αιχμαλωσία βρήκαν πάλι καταφύγιο στη μητροπολιτική Ελλάδα.

Η τελευταία φάση του οριστικού εκπατρισμού των Ελλήνων της Μ.Ασίας, που αριθμούσε συνολικά 1.000.000 κατοίκους, συντελέστηκε το 1924 με την ανταλλαγή των ελληνοτουρκικών πληθυσμών, ύστερα από τη συμφωνία της Λοζάνης, το 1923. Ο ελληνισμός αυτός με τη μακραίωνη ιστορία του εγκατέλειψε τις πατρογονικές του εστίες και εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα.

Το προσφυγικό στοιχείο, φορέας πολιτισμού και προόδου, με το ευρύ οπτικό πεδίο που το διέκρινε, συνέβαλε αποφασιστικά στην αναδιάρθρωση της οικονομίας του τόπου με την εισαγωγή νέων μεθόδων στην καλλιέργεια της γης, στην αλιεία, στη ναυτιλία, στο εμπόριο και στη βιομηχανία. Η συμβολή των Μικρασιατών υπήρξε μεγάλη και στον πολιτιστικό τομέα, με την καλλιέργεια των γραμμάτων, των τεχνών και των επιστημών.

Εργασία από τους μαθητές,
Άρη, Νίκο, Χάρη, Γιώργο, Φώτη, Γιάννη

Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1939 – 1945)

Η έκρυθμη κατάσταση σε διεθνές επίπεδο, μετά τη λήξη του Α' Παγκοσμίου πολέμου, και η ισχυροποίηση των φασιστικών κομμάτων στη Γερμανία και την Ιταλία αποτέλεσαν τις κυριότερες αιτίες για την έκρηξη του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Ο Χίτλερ οραματιζόταν τη δημιουργία μιας ισχυρής γερμανικής αυτοκρατορίας, ο Μουσολίνι ήλπιζε να κυριαρχήσει στα Βαλκάνια, ενώ η Ιαπωνία επιδίωκε να επιβληθεί στην Ασία. Την 1^η Σεπτεμβρίου 1939, με την εισβολή των γερμανικών στρατευμάτων στην Πολωνία, άρχισε ο πιο αιματηρός πόλεμος στην ιστορία της ανθρωπότητας, που κράτησε 6 χρόνια. Δύο μέρες μετά την εισβολή των Γερμανών στην Πολωνία, στις 3 Σεπτεμβρίου 1939, οι Σύμμαχοι κήρυξαν τον πόλεμο κατά των δυνάμεων του Άξονα. Οι δύο αντίπαλες παρατάξεις ήταν ο Άξονας (Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία) και οι Σύμμαχοι (Αγγλία, Γαλλία, Σοβιετική Ένωση).

Κατά τη διάρκεια του πολέμου πρωταγωνίστησαν ισχυρές πολιτικές φυσιογνωμίες, όπως ο Ουίνστον Τσόρτσιλ (Αγγλία), ο Φραγκλίνος Ρούσβελτ (Η.Π.Α.) και ο Ιωσήφ

Στάλιν (Ε.Σ.Σ.Δ.).

Ο πόλεμος εξαπλώθηκε από την Ευρώπη, την Αφρική και τον Βόρειο Ατλαντικό στον Ειρηνικό ωκεανό, την Κίνα και τη νοτιοανατολική Ασία. Οι συγκρούσεις διεξήχθησαν στην ξηρά, στη θάλασσα και στον αέρα. Νέες εφευρέσεις, όπως τα ραντάρ και οι πύραυλοι V2, χρησιμοποιήθηκαν για πρώτη φορά στις μεγάλες μάχες ξηράς και θάλασσας.

Μετά την ήττα των Γερμανών στο Στάλινγκραντ και την είσοδο των συμμαχικών στρατευμάτων στο Βερολίνο, ο πόλεμος στην Ευρώπη τερματίστηκε. Τότε μόνο έγιναν γνωστές στον κόσμο οι μαζικές εκτελέσεις Εβραίων και Αρμενίων στα γερμανικά στρατόπεδα συγκέντρωσης (Άουσβιτς, Νταχάου) και τα βασανιστήρια αιχμαλώτων πολέμου από τους ναζί.

Τον Αύγουστο του 1945 οι Αμερικανοί έριξαν ατομικές βόμβες στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι, αναγκάζοντας την Ιαπωνία να συνάψει ειρήνη. Το πιο ειδικό έγκλημα υπήρξε ο επίλογος του Β' Παγκοσμίου πολέμου.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Η δράση της Εθνικής Αντίστασης στα χρόνια της Κατοχής εξαπλώθηκε πολύ σύντομα, παρά τα αντίποινα των Γερμανών (φυλακίσεις, βασανισμοί, μαζικές εκτελέσεις, πυρπολήσεις χωριών). Μια από τις πιο σημαντικές νίκες εναντίον των δυνάμεων Κατοχής ήταν η ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοποτάμου (1942), που ανέκοψε τον ανεφοδιασμό των Γερμανών και συνέβαλε στην απελευθέρωση της Ελλάδας, τον Οκτώβριο του 1944.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Αυγ. 1940 – Οι Ιταλοί τορπιλίζουν το ελληνικό καταδρομικό "Ελλη" στο λιμάνι της Τήνου.

Οκτ. 1940 – Ιταλική επίθεση κατά της Ελλάδας.

Νοέμ. 1940 – Ελληνική προέλαση στην Κορυτσά, στο Αργυρόκαστρο, στους Αγ. Σαράντα. Οι Ιταλοί υποχωρούν.

Απρ. 1941 – Γερμανικά αεροπλάνα βομβαρδίζουν τον Πειραιά. Κατάληψη Θεσσαλονίκης. Γερμανικά στρατεύματα στην Αθήνα.

Μάιος 1941 – Μάχη της Κρήτης.

Ιουν. 1941 – Κατάληψη Κρήτης από τους Γερμανούς.

Οκτ 1944 – Αποχώρηση γερμανικών στρατευμάτων. Απελευθέρωση.

Εργασία από τις μαθήτριες,
Όλγα, Χαριάννα, Χριστίνα, Φλώρα, Ιωάννα

Η καταστροφή της Σάμου

Είναι λίγο μετά την κήρυξη του πολέμου. Στη Σάμο και στα υπόλοιπα νησιά γίνονται βομβαρδισμοί, ίσως γιατί οι νησιώτες ήταν σκληρά καρύδια. Ίσως γιατί από τα νησιά και την επαρχία, μπορούσε και επιβίωνε ένα μεγάλο μέρος των πολιτών της Αθήνας και των μεγάλων πόλεων. Τότε, μεσουρανούσε η 'Εθνική μας τραγουδίστρια', Βέμπο, η οποία με όπλο της την πίστη στην ελευθερία, πήγαινε από στρατόπεδο σε στρατόπεδο και από νοσοκομείο σε νοσοκομείο, για να εμψυχώσει τους στρατιώτες της πρώτης γραμμής. Σε αυτό το σημείο, αρχίζει ακόμα ένας Γολγοθάς για το μοναχικό κορίτσι, την Κικίτσα, που έμελλε αργότερα να γίνει μια από τις μεγαλύτερες τραγουδίστριες του λαϊκού τραγουδιού...

- Το 1942, στη Σάμο, έγινε μεγάλο κακό. Τα αεροπλάνα των Γερμανών, είχαν κατέβει τόσο χαμηλά, που οτιδήποτε κινούνταν το βομβάρδιζαν. Οι βόμβες έπεφταν σαν βροχή. Παντού πτώματα, γκρεμισμένα σπίτια και κτίρια. Είχε σχεδόν ισοπεδωθεί το νησί. Εγώ, δεν ήξερα ούτε πού να κρυφτώ, αλλά και δεν είχα κανέναν να με σώσει. Ήταν ξένοι όλοι για μένα.

Οι σειρήνες στο νησί, βούιζαν ασταμάτητα. Ο κόσμος έτρεχε να κρυφτεί από δω και από κεί. Ουρλιαχτά, φωνές και μεγάλη αναστάτωση επικρατούσαν απ' άκρη σ' άκρη στο νησί. Η Κατερινιώ, μαζεύει λίγα πράγματα και το βάζει στα πόδια, μέσα στους δρόμους. Είχα μείνει μόνη μου σε ένα μισογκρεμισμένο σπίτι. Ήμουν εντελώς μόνη στον κόσμο. Για να σωθώ, τρύπωσα μέσα σε ένα τζάκι. Πίστευα πως εκεί δεν μπορεί να με πετύχουν οι βόμβες. Περίμενα δύο μέρες μέσα στο τζάκι, για να δω τι θα συμβεί. Αν θα έρθει κάποιος να με βοηθήσει, ή θα σταματήσει εντέλει ο πόλεμος. Δεν είχα ούτε νερό, ούτε φαί. Απέξω από το σπίτι άκουγα κόσμο να κλαίει. Βογκητά να σπαράζουν σε όλη την πόλη.

Οι βόμβες μετά από δύο ολόκληρα μερόνυχτα σταμάτησαν να πέφτουν. Ξαφνικά, μέσα στην ησυχία του πολέμου, που παντού μύριζε θάνατο, ακούω βήματα. Νόμιζα πως με είχαν καταλάβει και πως έρχονταν να με σκοτώσουν. Τα βήματα, με βαριά πατημασιά, στέκονται στην πόρτα. Είχα κλειστά τα μάτια μου. Απέναντί μου στέκεται ο Στέφανος. Ο Ιταλός που με αγαπούσε, γιατί έμοιαζα με την αδερφή του. Με έψαχνε παντού. Πίστευε πως είχα πεθάνει μέσα στο βομβαρδισμό. Με αρπάζει μέσα από το τζάκι και με βγάζει έξω. Όταν αντίκρισα έξω τι είχε συμβεί, πίστεψα πως έζησα από θαύμα. Ολόκληρωτική ισοπέδωση. Σπίτια γκρεμισμένα, Σαμιώτες σκοτωμένοι από τα πολυβόλα των αεροπλάνων. Παντού πτώματα. Η εικόνα ήταν αποτροπιαστική. Οι Σαμιώτες, βάζοντας στην πλάτη τους τα μπαγκάζια τους, αναχωρούσαν από το Βαθύ της Σάμου για το Μουλαμπραϊμ. Ο κόσμος είχε ήδη αρχίσει να φεύγει με βάρκες. Ο Στέφανος με πιάνει από το χεράκι και χωρίς να πάρω τίποτα μαζί μου, ξεκινάμε και εμείς για το μεγάλο ταξίδι της φυγής. Από εκεί έπρεπε να διασχίσουμε ένα βουνό, το οποίο ήταν γεμάτο νάρκες. Εμένα με άφηνε πίσω. Όταν έβλεπε πως δεν υπήρχε νάρκη, γύριζε και με έπαιρνε. Και ξανά το ίδιο, ώσπου φτάσαμε σε ένα μέρος που συγκεντρωνόταν ο κόσμος για να φύγει με τις βάρκες για τα φυλάκια της Τουρκίας. Εκεί με παρέδωσε σε κάποια γεροντάκια και τους λέει :

- Πάρτε αυτό το παιδί να το πάτε στο Κουσάντασι. Δεν έχει κανέναν στον κόσμο, είναι μόνο του. Θέλω να το προσέχετε σαν δικό σας παιδί.

Εκείνη τη στιγμή αισθάνθηκα συγκίνηση για την τόση αγάπη και φροντίδα που έδειχνε για μένα. Με αγκαλιάζει, με φιλάει στο μάγουλο και βουρκωμένος μου λέει :

- Θέλω να ξέρεις πως κάποια στιγμή θα συναντηθούμε. Δεν θα σε ξεχάσω ποτέ, Αγγελικούλα.

Με τα δυο χέρια σκουπίζει τα δάκρυά του και με αποχαιρετάει με έναν κόμπο στο λαιμό να τον πνίγει. Το ίδιο και μένα, όμως, γιατί ο άνθρωπος αυτός με είχε σώσει από την καταστροφή και το θάνατο. Με παρέλαβαν λοιπόν τα γεροντάκια και περάσαμε με τις βάρκες, για να πάμε στα τούρκικα φυλάκια. Για δύο μέρες κοιμόμασταν στα βουνά της Τουρκίας. Ούτε ρούχα, ούτε τίποτα δεν είχαμε μαζί μας. Ακόμα και το νερό που πίναμε ήταν αλμυρό.

Την επόμενη μέρα φτάσαμε στο Κουσάντασι. Εκεί μέيناμε μια εβδομάδα. Όμως, οι περισσότεροι, λόγω της πείνας που είχαν από τις προηγούμενες ημέρες, έφαγαν βαριά, με αποτελέσματα τα φαγητά να τους πειράζουν και αρρώστησαν, όπως και εγώ. Ένα από εκείνα τα βράδια, καθώς βρισκόμουν άρρωστη στο πάτωμα ενός καφενείου που με είχαν βάσει, μια από τις Τουρκάλες εκεί, με αρπάζει και μου βγάζει τα σκουλαρίκια από τα αφτιά. Με τρόπο την κοίταξα στα μάτια, αλλά και χωρίς να μπορώ να αντιδράσω άλλωστε. Βρισκόμουν σε ξένο τόπο, χωρίς ουσιαστικά να έχω προστασία από κανέναν. Ήταν τα βαφτιστικά μου. Κάθε νύχτα έκλαιγα, για όσα περνούσα, μονάχο μου, χωρίς κανέναν στον κόσμο.

Αφού πέρασε η εβδομάδα και έγινα και εγώ καλά, μας έβαλαν στα τρένα και μας πήγαν στην Παλαιστίνη. Μας έδωσαν κουβέρτες, μαξιλάρι, καραβάνες και μια καρτούλα για να παίρνουμε συσσίτιο. Μείναμε εκεί μέχρι το 1943. Έναν ολόκληρο χρόνο. Όταν τελείωσε ο χρόνος, ένας στρατιώτης ήρθε και φώναζε τα ονόματα που θα έφευγαν για τις Πηγές του Μωυσέως. Μέσα στον κατάλογο ήμουν και εγώ. Ένιωθα αμήχανα, γιατί χωρίς να ξέρω κανέναν, χωρίς να με προσέχει κανείς, βρισκόμουν από τόπο σε τόπο άγνωστο, με ένα μικρό μπογαλάκι στα χέρια. Τα γεροντάκια που με προστάτευαν, έμειναν πίσω. Με δάκρυα στα μάτια με αποχαιρέτησαν γιατί είχα ζήσει μαζί τους και ήταν σαν δεύτερη οικογένεια για μένα. 'Πήγαινε, κοριτσάκι μου, εκεί που σου λένε. Η ευχή μας θα σε συνοδεύει για πάντα. Ίσως κάποια στιγμή τα ξαναπούμε. Κανείς δεν ξέρει ποιο είναι το γραφτό του', μου είπε η γιαγιά βουρκωμένη που την αποχωριζόμουν.

Έτσι λοιπόν, μπήκα στο τρένο με τον υπόλοιπο κόσμο και πήγαμε στις Πηγές του Μωυσέως. Η πρώτη εικόνα που αντικρίσαμε ήταν ένας αξιωματικός με πολιτικά που σημειώνει τα ονόματα για να μας περάσουν πάλι από τους καταλόγους. Το κεφάλι του ήταν συνεχώς σκυφτό.

Φτάνει η σειρά μου. Σηκώνει τα μάτια του :

- Πώς λέγεσαι εσύ;
- Κικίτσα Καλαϊτζή.
- Πόσων ετών είσαι, Κικίτσα;
- Είμαι έντεκα ετών.
- Κάτσε εκεί σε μια καρέκλα, μου λέει.

Η σειρά μου είχε έρθει.

- Μα πού είναι οι γονείς σου; με ρωτάει ξανά.

- Δεν έχω ούτε μαμά ούτε μπαμπά. Είμαι μόνη μου, απαντώ.

Συγκινήθηκε. Τα μάτια του είχαν βουρκώσει. Με βάζει μαζί με μια κυρία, τη Θεανώ, που ο άντρας της υπηρετούσε στο Καπρί. Εκείνη με προστάτευε. Μας έδωσε δύο στρώματα, κουβέρτες, μια γκαζιέρα και κάποια πράγματα για να είμαστε καλά. Μετά από περίπου ένα μήνα, και ενώ με είχε συμπαθήσει, με ρωτάει :

- Κικίτσα, θέλεις να δουλέψεις;
- Πού; του απαντάω.
- Δεν θα κάνεις τίποτα. Θα σημειώνεις τα άτομα που περνάνε και έχουν πάρει συσσίτιο και θα σου δίνω τρεις λίρες το μήνα.

Στην ουσία μου είχε δώσει μια στάμπα με την οποία όποιος είχε πάρει συσσίτιο, εγώ χτυπούσα τη στάμπα πάνω στην κάρτα που είχαν δώσει, σ' αυτούς που έπαιρναν το συσσίτιο.

Δέχτηκα μετά χαράς και έπιασα δουλειά αμέσως. Το όνομά του, ήταν και εκείνου Στέφανος. Εκεί, επειδή τα πράγματα ήταν κάπως καλύτερα, με παρακαλούσαν οι άλλες Ελληνίδες να πείσω τον Στέφανο να τους δίνουμε και άλλα εφόδια. Όπως και έγινε. Επειδή εμένα ο Στέφανος με λυπόταν που δεν είχα κανένα στον κόσμο και δεν μου χαλούσε χατίρι.

Μια μέρα με φωνάζει ένας ταχυδρόμος :

- Αγγελικούλα, έχεις γράμμα.

Ανοίγω και τι να δω. Ήταν από τον Ιταλό αξιωματικό τον Στέφανο, που με έσωσε στη Σάμο. Ήταν αιχμάλωτος στο Πόρτο Φικ, στη διώρυγα του Σουέζ.

΄Αγαπημένη μου Αγγελικούλα. Έφαγα τον κόσμο να σε βρω. Θέλω να μάθω νέα σου. Γράψε μου αν είσαι καλά και αν σου φέρθηκαν καλά.'

Τρελάθηκα. Τα μάτια μου δεν στέγνωσαν στιγμή από την ώρα που έλαβα το γράμμα. Ήταν ο άνθρωπος που με είχε σώσει ο Στέφανος και δεν μπορούσα να τον ξεχάσω. Κάθισα, έγραψα ένα γράμμα.

΄Στέφανε είμαι καλά. Είμαι στο στρατόπεδο στις πηγές του Μωυσέως. Θα ήθελα πολύ να σε ξαναδω. Είμαι μόνη μου εδώ. Δεν έχω κανέναν κοντά μου. Θα περιμένω νέα σου.'

Απόσπασμα από τη βιογραφία της τραγουδίστριας Καίτης Γκρέυ που έζησε τα γεγονότα του βομβαρδισμού της Σάμου στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τόπος καταγωγής της, όπως περιγράφονται και στο μυθιστόρημά μας από την Ηρώ Παπαμόσχου.

Εἰς Σάμον

α'

Ὅσοι το χάλκεον χέρι
βαρύ του φόβου αισθάνονται,
ζυγόν δουλείας ας έχωσι.
Θέλει αρετήν και τόλμην
η ελευθερία.

β'

Αυτή (και ο μύθος κρύπτει
νουν αληθείας) επτέρωσε
τον Ἴκαρον· και αν έπεσεν
ο πτερωθείς κ' επνίγη
θαλασσωμένος·

γ'

Αφ' υψηλά όμως έπεσε,
και απέθανεν ελεύθερος.
Αν γένης σφάγιον άτιμον
ενός τυράννου, νόμιζε
φρικτόν τον τάφον.

Ανδρέας Κάλβος, Ωδαί, Ἴκαρος

ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Πρόσφυγες ονομάζονται τα άτομα που εγκαταλείπουν ομαδικά ή ατομικά τον τόπο που ζουν και καταφεύγουν προσωρινά ή μόνιμα σε άλλο τόπο, για να διασωθούν από διώξεις (πολιτικές, κοινωνικές, θρησκευτικές, κ.α.) ή από διάφορες καταστροφές (σεισμούς, πολέμους, κ.α.).

Το προσφυγικό πρόβλημα έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα, αφού στη διαδρομή της ιστορίας οι πόλεμοι και οι κατακτήσεις συνοδεύονταν από μεγάλες μετακινήσεις πληθυσμών. Το πρόβλημα έγινε πολύ έντονο το 15^ο αι., όταν η εξάπλωση των Οθωμανών ώθησε πληθυσμούς από την Ελλάδα, τη Σερβία, τη Βουλγαρία κ.λπ. προς το Δούναβη και το νότο της Ουγγαρίας. Στο μεσαίωνα οι θρησκευτικοί ανταγωνισμοί κι αργότερα η γαλλική επανάσταση δημιούργησαν κίνημα προσφύγων. Το πρόβλημα όμως οξύνθηκε σε μεγάλο βαθμό με τους πολέμους και τις επαναστάσεις του 20^{ου} αιώνα.

Η Μικρασιατική καταστροφή δημιούργησε έντονο προσφυγικό πρόβλημα, αφού ο αριθμός των προσφύγων στην Ελλάδα έφτασε τα 1.400.000 άτομα. Παρόμοιες δυσκολίες, αλλά σε μικρότερη έκταση προσφύγων από τη Βουλγαρία, τη Ρωσία, τη Ρουμανία και την Αίγυπτο.

Στο τέλος του Β Παγκοσμίου πολέμου σχηματίστηκε η ΟΥΝΡΡΑ (Οργάνωση Περίθαλψης και Αποκατάστασης των Ηνωμένων Εθνών), που φρόντισε για τη συντήρηση 8 εκατομ. προσφύγων και κατόρθωσε να επαναπατρίσει το μεγαλύτερο μέρος από αυτούς. Το 1948 λειτούργησε ο Διεθνής Οργανισμός Προσφύγων του ΟΗΕ, που είχε να αντιμετωπίσει σοβαρά μεταπολεμικά προβλήματα, όπως περίπου 900.000 Άραβες πρόσφυγες στην Παλαιστίνη (1948), πρόσφυγες από την Ουγγαρία (1956), πρόσφυγες εξαιτίας του αραβοϊσραηλτικού πολέμου (1967) κ.λπ. Το 1974 δημιουργήθηκε ένα νέο κύμα προσφύγων μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο.

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Ως αποτέλεσμα του σκληρού εμφυλίου πολέμου του 1946-1949, πλήθος Ελλήνων υπηκόων που ανήκαν στην παράταξη των ηττημένων κατέφυγαν ως πρόσφυγες σε άλλα κράτη. Σύμφωνα με τα στοιχεία των Οργανώσεων Πολιτικών Προσφύγων, στις τότε σοσιαλιστικές χώρες, κατέφυγαν 130.000 άτομα. Από αυτούς 25.000 πολιτικά στελέχη. Οι υπόλοιποι ήταν άμαχος πληθυσμός που προέρχονταν κυρίως από τις παραμεθόριες περιοχές. Στους πρόσφυγες συμπεριλαμβάνονταν περισσότερα από 25.000 παιδιά, τα οποία στάλθηκαν στις ανατολικές χώρες μετά την άνοιξη του 1948.

ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 ένοπλες συρράξεις και καταστάσεις επείγουσας ανάγκης χτύπησαν εκατοντάδες χιλιάδες παιδιά τα οποία εκτοπίστηκαν μέσα στην ίδια τους τη χώρα ή έγιναν πρόσφυγες στην ταραχή των ενόπλων συρράξεων.

Στη δεκαετία που μεσολάβησε από την υιοθέτηση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, το 1989, πάνω από 2.000.000 παιδιά έχουν σκοτωθεί και πάνω από 6.000.000 παιδιά τραυματίστηκαν ή έμειναν ανάπηρα σε

ένοπλες συγκρούσεις, 12.000.000 παιδιά έμειναν άστεγα, 1.000.000 έμειναν ορφανά ή αποχωρίστηκαν τους δικούς τους ενώ 10.000.000 παιδιά έχουν ψυχολογικά τραύματα λόγω πολέμου.

ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

Αχαιοί, Δαναοί,
Έλληνες...ένας λαός, μια
ιστορία αιώνων, μια πορεία
που ξεκινάει από την
κάθοδο των Δωριέων και
φθάνει ως τις μέρες μας. Μια
ιστορία γεμάτη φως, δόξα,
δύναμη αλλά και
σημαδεμένη από πολέμους,
αίμα, δάκρυα...

Βιασμοί, σφαγές
,βανδαλισμοί είναι μόνο
μερικές λέξεις που δεν
μπορούν να αποδώσουν το
μέγεθος της φρίκης. Κανείς
δε βοήθησε την Σμύρνη.
Ευτυχώς υπήρξαν ορισμένες

φωτεινές εξαιρέσεις ξένων οι οποίοι αψήφησαν τις διαταγές που είχαν πάρει, όπως ο αξιωματούχος της ΧΑΝ Ειζα Τζέκινγκς που προσέφερε ουσιαστική βοήθεια. Παρόλα τα λαμπρά αυτά παραδείγματα οι αριθμοί μιλούν από μόνοι τους, αποδεικνύοντας για μια ακόμα φορά τη σκληρότητα και τη βαναυσότητα του ανθρώπινου είδους κατά τη διάρκεια του πολέμου: 700.000 νεκροί, αμέτρητες χιλιάδες ομήρων (κυρίως άντρες 18-45 ετών, από τη Σμύρνη μόνο 150.000) και 1,5 εκατομμύριο πρόσφυγες.

Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Οι τελευταίες μέρες του Σεπτεμβρίου και ο Οκτώβριος έφεραν μεγάλα κύματα προσφύγων στην Ελλάδα από τη Μικρά Ασία (κυρίως από το Αϊβαλί). Πρώτος σταθμός των δυστυχισμένων αυτών ανθρώπων ήταν το νησί της Λέσβου όπου είχαν καταφύγει και το 1914-1917 –ενδεικτικά αναφέρουμε ότι μόνο τις 10 πρώτες ημέρες του Οκτωβρίου έφθασαν στο νησί 50.000 ψυχές..

ΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Αρχικά οι Μικρασιάτες πρόσφυγες έχοντας υπόψη τους τα γεγονότα του 1821 και του 1917 πίστευαν ότι σύντομα θα επέστρεφαν στις εστίες τους. Σύντομα όμως, συνειδητοποίησαν ότι η διεθνής κοινότητα δεν ήταν πρόθυμη να βοηθήσει σε αυτά τα αγνά σχέδια τους, αλλά αντίθετα φαινόταν εχθρική στην επιστροφή των προσφύγων στη Μικρά Ασία, ενώ η Ελλάδα ήταν ανήμπορη να αντιδράσει σε διπλωματικό επίπεδο. Έτσι έως το 1925 ένας μεγάλος αριθμός αστών-προσφύγων κινήθηκε προς την Αθήνα, ενώ λιγότεροι κατευθύνθηκαν στη Θεσσαλονίκη. Οι ακμάζουσες επιχειρήσεις και τα εργοστάσια 1500000 προικισμένων Ελλήνων της Ιωνίας έμειναν λάφυρα στα χέρια των Τούρκων. Παράλληλα οι Ευρωπαίοι ήταν πλέον σίγουροι ότι με αυτόν τον τρόπο τερματίζονταν οριστικά τα «ιμπεριαλιστικά» σχέδια της Ελλάδας και οι ίδιοι μπορούσαν να δράσουν ελεύθεροι σε μια νέα, αγνή αγορά που διοικούσαν τώρα πια από τους άπειρους Τούρκους.

Οι πρόσφυγες όμως είχαν όλα τα απαραίτητα εφόδια, τις αναγκαίες εμπορικές γνώσεις για να αναδειχθούν στην Ελληνική κοινωνία και να ξεφύγουν από την καχυποψία του ντόπιου στοιχείου. Έτσι γρήγορα απέκτησαν την πολυπόθητη οικονομική αυτάρκεια που επεδίωκαν μέσα από τη σκληρή εργασία τους. Μα παρέμενε ένα μεγάλο, άλυτο πρόβλημα, αυτό της στέγασης που χρειάστηκαν 10 τουλάχιστον χρόνια για να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά. Τα πρώτα πρόχειρα καταλύματα που γνώρισαν ήταν οι παράγκες των προσφυγικών συνοικισμών που μαστίζονταν από την πείνα, την ανέχεια και τις επιδημίες. Παρόλα αυτά γίνονταν συνεχώς ενέργειες προκειμένου να βελτιωθεί η αξιοθρήνητη αυτή κατάσταση. Οι συνθήκες όμως παρέμεναν άθλιες: οι παράγκες με τους πλίνθους κατέρρεαν μετά από βροχοπτώσεις, μικρά παιδιά πέθαιναν από φυματίωση, οργανωμένο οδικό δίκτυο δεν υπήρχε, οι τροφές ήταν λιγοστές. Ο χαρακτηρισμός πρόσφυγες πλήγωνε τους κατατρεγμένους αυτούς, αλλά περήφανους, ανθρώπους που είχαν έρθει στην Ελλάδα να ζητήσουν ένα ασφαλές καταφύγιο, χαρακτηρισμός όμως που δεν αποδόθηκε και στους Έλληνες της Αιγύπτου που όταν εκδιώχθηκαν από το Νασέρ ήρθαν κι αυτοί στην πατρίδα. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι Μικρασιάτες που έφθασαν στην Αθήνα έστελναν τα παιδιά τους σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια χωρίς να δηλώνουν «πρόσφυγες» για να διευκολυνθούν με μειωμένα δίδακτρα. Το 1955, ενώ η πλειοψηφία των αστών-προσφύγων είχε τακτοποιηθεί, το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών και η αρμόδια Υπηρεσία Στεγασεως Προσφύγων αποφάσισε τη δημιουργία προσφυγικού συνοικισμού στην περιοχή του Αιγάλεω, με την παραχώρηση μικρών διαμερισμάτων στους δικαιούχους, ο οποίος θα έπαιρνε την ονομασία «Νέαι Κυδωνίαι»

Σήμερα για τους Έλληνες πολίτες όλα αυτά μοιάζουν σα μια απαίσια ανάμνηση του παρελθόντος και μόνο μερικά μυθιστορήματα όπως *Τα ματωμένα χώματα* της Διδώς Σωτηρίου, το Νούμερο 31328 και η Αιολική Γη του Ηλία Βενέζη, ίσως και κάποια εκπομπή στην τηλεόραση μάς τα θυμίζουν και μάς κάνουν να προβληματιζόμαστε όμως για λίγο, μόνο για λίγο...

MARTYRIΕΣ

Φιλιώ Χαϊδεμένου μία πρόσφυγας της Σμύρνης του 1922 θυμάται το διωγμό: "... να έρθεις κυνηγημένος, να σου λείπει ο πατέρας σου, να δεις του αδερφού σου το σφάξιμο, να δεις της κόρης σου, εμπρός στα μάτια σου, να βιάζουν το παιδί σου. Όλα αυτά είναι πράγματα που δεν φεύγουν ποτέ απ' το μυαλό σου. Να δεις να πνίγουν παιδί για να μην κλάψει και μαρτυρήσει αυτούς που ήταν κλεισμένοι, κάπου 2000 άνθρωποι μέσα σε ένα σπίτι. Και να δεις την μάνα του την άλλη μέρα το πρωί να το κρατά στο χέρι πεθαμένο και να της λες: "πάμε", αυτή να κρατά το παιδί. Και να της λένε ότι βάλανε φωτιά από τη μια και από την άλλη οι Τούρκοι και ότι πρέπει να φύγουμε. Και φεύγαμε. Και αυτή να κρατά το παιδί της και να κλαίει. Και της λέει μια άλλη όπως φεύγαμε και έσπρωχνε ο ένας τον άλλο: "Άντε, πάμε, πάμε". "Τι να την κάνω τη ζωή"; λει αυτή. "Τον άντρα μου τον σκοτώσανε. Ένα χρόνο είχα παντρεμένη. Τον άντρα μου τον σκοτώσανε. Το παιδί μου το πνίξανε. Εγώ τι θα κάνω μόνη μου στη ζωή; Όχι, θα μείνω εδώ". Και βέβαια την πήρανε οι άλλες, την τραβήξανε έξω.

Έπειτα όταν έγινε η καταστροφή όλα τα γυναικόπαιδα από την Ανατολή κατέβηκαν στα Μικρασιατικά παράλια, και ιδίως στην Σμύρνη. Κατέβαιναν, γιατί ήλπιζαν ότι οι ξένοι που είχαν τα Προξενεία τους θα τους προστάτευαν και η Σμύρνη είχε γεμίσει γυναικόπαιδα. Διοικητής στην Σμύρνη - Αρμιοστής - ήταν ο Στεργιάδης, ένα κτήνος όχι άνθρωπος, ο οποίος ήταν και επί Βενιζέλου και επί Γούναρη. Όταν λοιπόν γίνθηκε η καταστροφή κι άρχισε η υποχώρηση από πάνω και η σφαγή, τότε σηκώθηκε ο Μητροπολίτης με τους προύχοντες και πήγανε στον Στεργιάδη και τον ρώτησαν γιατί δεν επέτρεπαν να φύγει κανένας Μικρασιάτης. Έπρεπε να έχεις διαβατήριο για να έρθεις στην Ελλάδα. Όσοι είχαν καΐκια και έβλεπαν την ανακατωσούρα, όσοι μπορούσαν φεύγανε κρυφά όπου μπορούσαν. Αλλά επίσημα απαγορευόταν. Πήγε στο Στεργιάδη ο Δεσπότης και του είπε: "Δώσε μια διαταγή, άφησε ελεύθερα να διώξουμε τα γυναικόπαιδα γιατί οι Τσέτες θα τα κατασφάξουν εδώ, θα κατασφαγούν". Και λέει ο Στεργιάδης: "θα τηλεγραφήσω στην κυβέρνηση μου και θα σας δώσω την απάντηση". Και έγραψε στο Γούναρη και απαντάει ο Γούναρης: "Προτιμώ να πέσει

και το τελευταίο κεφάλι των Μικρασιατών στη Μικρά Ασία και όχι να μου στείλεις την αναρχία". Λοιπόν, κι έγινε η σφαγή, κοίτα να δεις κι εκεί το λάθος. Πλην της αναρχίας δηλαδή. Κοίτα όμως να δεις το λάθος. Εδώ στην Ελλάδα ήρθαν μόνο γυναικόπαιδα, εκατό φορές ψαγμένα, στα ποδογύρια τους, τους κότσους τους, από τους Τούρκους για λεφτά. Οι Τσέτες γύρευαν χρήματα για να τα πάρουν. Με όλα αυτά, ό,τι γλιτώσανε, με εκείνα δημιουργήθηκε εκείνη η πρώτη

κατάσταση κι έγινε ύστερα η Ελλάδα και πήρε γραμμή. Σκέψου εάν έφερναν την κινητή περιουσία που κρατούσαν επάνω τους στην Ελλάδα, τι θα δημιουργούσαν ακόμη!"

Τα παιδιά του Αντώνη και της Κων/νας Πικριδά θυμούνται: "Κι ήρθε εκείνη η μαύρη μέρα, του ξεριζωμού. Ήταν όλοι μαζεμένοι στην εκκλησιά της Κάτω Παναγιάς. Οι Τούρκοι φώναξαν να βγούν τα γυναικόπαιδα. Βγήκε και η γιαγιά με οκτώ παιδιά. Ο παππούς έμεινε πίσω με τους άλλους άνδρες. Φτάσαμε στο λιμάνι. Έτρεχαν όλοι στα καΐκια. Μπήκε και η μάνα ψάχνοντας τα παιδιά της, τη Γαρουφαλίτσα, τη Μαρία, τη Σταματία, το Γιώργο, τον Αλέκο. Ήμουν τότε 15 χρονών, μα ήμουν μικροκαμωμένος. Με σήκωσε ο Τούρκος ψηλά, με κοίταξε καλά κι ύστερα μου 'δωσε μία και με πέταξε δίπλα στη μάνα, στο καΐκι. Δεν του γέμισα το μάτι για 15άρης αλλιώς θα με κράταγε και μένα με τους "άντρες". Εκείνους δεν τους είδε ποτέ κανείς πια. Μόνο τη φωτιά είδαν και τους καπνούς από την εκκλησία που καιγόταν. Έτσι, βρέθηκα στην Αθήνα 15 χρονών προστάτης μιας ολόκληρης οικογένειας." Αναθυμάται ο πατέρας και ένα δάκρυ κυλά."

Φιλιώ Χαϊδεμένου: Ξέρεις ποιο είναι εκείνο που θυμάμαι και μου σκίζει τα φυλλοκάρδια; Ο τρόπος της υποδοχής που μας έκαναν εδώ. Όμως, αυτό που είδα εδώ, να είμαστε στην αποβάθρα, να είναι γεμάτη από κόσμο και να βλέπεις γυναίκα, μάνα, να έχει ένα σκοινί με πέντε παιδιά δεμένα ένα ένα για να τα 'χει δίπλα της να μην τα χάσει, και να είναι γυμνή και αυτή και τα παιδιά να κλαίνε, να μην λένε "μαμά ψωμί". Που θα το 'βρισκε; Αλλά να κλαίνει τα μωρά και αυτή να τα αγκαλιάζει και να περνάει ένας με το ψαθάκι του και να λέει: "Ααα, κοίτα χάλια, κοίτα χάλια! Μωρέ καλά σας κάνανε οι Τούρκοι". Φυσικά τον σκοτώσανε από το ξύλο. Πέσανε γυναίκες πάνω του γιατί ήταν όλο γυναικόπαιδα, επειδή τους άντρες τους κράτησαν στη Μικρασία. Και να σε βλέπει κάποιος να περνάς και να λέει: "Α! Ποιοι είναι; Πρόσφυγες. Πω, πω, πω, πω, πω! Πρόσφυγες".

Επίσκεψη στη χαμένη αλλά αλησμόνητη πατρίδα

Φιλιώ Χαϊδεμένου: "Τι θα αισθανθώ εάν ξαναδώ την πατρίδα μου; Τι αισθάνθηκα πες. Διότι πήγα έξι φορές. Άκουσε να σου πω. Εκείνο που αισθάνθηκα ήταν, πώς να στο πω, δεν μπορώ να το περιγράψω... Πρώτα πρώτα νόμισα ότι δεν πήγα στην πατρίδα μου. Αυτό που είδα ήταν διαφορετικό, γιατί μέχρι σήμερα είναι ρημαγμένα, πολύ λίγα έχουν τώρα φτιάξει για τον τουρισμό, επιτήδες, για το χρήμα δηλαδή. Κι έχουν φτιάξει ορισμένα πράγματα. Πήγα για να δω και την Αναξαγόρειο Σχολή. Είναι στο κέντρο. Την πρώτη φορά που πήγα ήταν το 1965. Τι να δω! μια ερημιά, ένα κακό, Τουρκάκια να κάθονται και μύγες επάνω τους και εκεί ήταν ένα χωράφι, όχι πλατεία δηλαδή, έτσι ένα χωράφι, ρημαδιό, και λέω σ' έναν: "Πού είναι η Σχολή;" "Δες την" μου είπε. Έφυγα...

Το δεύτερο χρόνο που πήγα, το 1972, είχαν πάει, γιατί είχε γίνει η ανταλλαγή με τους εδώ Τούρκους κι είχαν πάει εκεί και Τούρκοι που μιλούσανε ελληνικά. Εμείς δεν ξέραμε Τούρκικα και μιλούσανε Ελληνικά και μ' αυτούς συνεννοούμασταν. Κι αυτοί ήταν παραπονούμενοι με τους Τούρκους, γιατί δεν τους δίνανε σημασία. Τους λέγανε πρόσφυγες, γιατί φεύγοντας από την Ελλάδα πήραν τα ήθη και τα έθιμα και κοίταξαν να κάνουν ένα μαγαζάκι, να κάνουν ένα σπιτάκι κανονικό, δηλαδή να βάλουν την οικογένεια τους, όπως ήταν εδώ στην Ελλάδα συνηθισμένοι, γιατί ζούσαν κι αυτοί την δική μας ζωή. Εκείνοι δεν τους χώνευαν, δεν τους ήθελαν και μέχρι σήμερα τους λένε "πρόσφυγες" αυτούς. Πέρασαν όλα αυτά. Λοιπόν, ο αδελφός μου είχε φούρνο. Στους φούρνους κάνανε μόνο γλυκά και τέτοια πράγματα, ψωμί πουλούσαν λίγο. Πήγα κι ήταν ακριβώς στο σημείο που χωρίζει το Ελληνικό από το Τούρκικο κι όταν πήγα, έτρεξα στην πόρτα και στα μάρμαρα επάνω ακούμπησα το κεφάλι μου κι όπως ήταν τότε ο φούρνος με καμιά παραλλαγή δεν τον είχαν, γύρισα και είδα κι ακούμπησα το κεφάλι μου και έκλαιγα. Βγήκε ένας έξω Τούρκος και μου λέει: "Κοπιάστε, κοπιάστε" και μ' αγκάλιασε και με έβαλε στο φούρνο. Έτρεξε και φώναξε ένα γέρο από μέσα. Έρχεται ένας γέρος και με ρωτάει, ήταν κάποιοι που ήξεραν ελληνικά, αλλά ήταν αυτοί οι Τσερκέζοι. Και μου μίλησε Ελληνικά, ας πούμε έκανε τον διερμηνέα. Μου λέει ο Τούρκος: "Ποια είσαι; Φιλιώ; Φιλιώ;" Ο Τούρκος ήτανε γέρος. Λέω "ναι". "Πού είναι ο Αντρέας;" Λέω, "τον κρεμάσανε στην Μαγνησία". Ω! έκλαιγε ο γέρος. Ήρθε μ' αγκάλιασε, με φίλαγε. Πήγε στο σπίτι του, ειδοποίησε και ήρθε η γυναίκα του, ήρθαν τα παιδιά του. Με θυμήθηκε. «Μείνε, μου είπε, απόψε, μείνε στο σπίτι μου». «Δεν μπορώ, είπα, γιατί φεύγουμε». «Τέλος πάντων...Τελευταία φορά που πήγα, το 1992.»

Κι ο Αντώνης (Πικριδής), όταν έγινε 80 χρονών και κάτι, ξαναπήγε στη Κάτω Παναγιά! Βρήκε το σπίτι τους. Όπως το άφησε, γερασμένο όμως κι αυτό από το χρόνο. Από το πλούσιο αμπέλι είχαν μείνει κάτι κούρβουλα εδώ κι εκεί. Από τη Χίο είχε πάρει δώρα: μαστίχα και χιώτικο γλυκό. Τα έκανε δώρο στην Τούρκισσα που είδε στο παράθυρο και τον άφησε να μπει, να δει...το σπίτι του...που δεν ήταν πια δικό του...από το 1922...

ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

“Μείναμε στην προσφυγική συνοικία “Χωράφια”. Από τον κήπο που μέναμε ήταν καλύτερα ,αλλά ένα δωματιάκι μας έδωσαν με τόσα άτομα μέσα , που ήταν εξαθλίωση. Προσφυγικός συνοικισμός:πείνα ,αρρώστιες και δυστυχία.Όσοι έπεσαν στα προσφυγικά σπίτια και δεν γλίτωσαν γρήγορα, έμειναν στάσιμοι. Η παράγκα ρήμαξε το ηθικό του κόσμου , του αφαίρεσε την όρεξη για ζωή, τους συμβίβασε με την ανέχεια και τη φτώχεια.Τον έκανε βαθεία μέσα στην ψυχή του να νιώθει πρόσφυγας. Οι παράγκες της προσφυγιάς ήταν η ντροπή μας.”

(μαρτυρία Τ. Κακλαμάνο)

ΕΝΑ ΠΑΙΔΙ 12 ΧΡΟΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΜΥΡΝΗ ΠΑΙΡΝΕΙ ΤΟ ΔΡΟΜΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΑΣ

Ένα μεσημέρι έγινε μεγάλη φασαρία και κακό , μαθεύτηκε ότι οι Τούρκοι βάλαν φωτιά στη συνοικία της Αρμενιάς.

Είχα ένα προαίσθημα.Μια κατάθλιψη μου βάραινε την ψυχή και δεν μπορούσα να το εξηγήσω. Δεν αργήσαμε να δούμε τους πρώτους καπνούς της φωτιάς.

Δεν θυμούμαι αν την ίδια μέρα ή έπειτα από μερικές μέρες ο κόσμος άρχισε να φεύγει από τη Σμύρνη ,γιατί η φωτιά όλο μεγάλωνε...

Όλος ο κόσμος ,ο χιλιάδες κόσμος , προχωρούσε προς το Κορδελιό , γιατί διαδίδονταν πως στο Κορδελιό αράζουν διάφορα βαποράκια και σώνουν τον κόσμο. Κατά το

απογευματάκι φτάσαμε στο Μπαργιακλί ,που κι αυτό είχε εκκενωθεί από τους κατοίκους του. Οι δρόμοι και η πλατεία του χωριού με τα πλατάνια ήταν γεμάτα από κόσμο , που κάθισε να ξεποστάσει .Ο πατέρας μου βρήκε ένα ωραίο άδειο σπίτι και πήγαμε εκεί με άλλους να περάσουμε τη νύχτα.Αφού μας άφησε , βγήκε έξω να ζητιανέψει τρόφιμα. Θυμούμαι που μας έφερε σατσόπιτες που του έδωσαν άλλοι χριστιανοί. Φαίνεται πως κάπου βρήκαν λίγο αλεύρι, κάναν όπως όπως λίγο ζυμάρι και το ψήσαν απάνω σε λαμαρίνα με κουκουνάρες που πέφταν απ' τα πεύκα. Νερά είχε τρεχούμενα .όταν έπεσε η νύχτα, ήθελα να πάω κάπου , πριν να κοιμηθούμε.όλα γύρω πίσσα, σκοτάδι, μέσα κι έξω.

Από το βιβλίο 'η Έξοδος' έκδοση του κέντρου μικρασιατικών σπουδών

Η ΛΕΞΗ 'ΠΡΟΣΦΥΓΑΣ' ΕΙΧΕ ΑΡΝΗΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ ΚΑΙΡΟ

‘Οι γονείς μου, επειδή δεν κατόρθωσαν να βγάλουν έξω από τις Κυδωνίες σχεδόν τίποτε, αναγκάστηκαν να πάνε σε προσφυγικό σπίτι. Αλλά ο πατέρας μου, άνθρωπος καλοζωισμένος, το έφερε βαρέως και δεν το άντεξε. Την μια μέρα μπήκαμε μέσα, το 1928 ήταν, και την επόμενη πέθανε. Σε λίγο φύγαμε και εμείς από εκεί. Μόλις ένας Αίβαλιώτης τακτοποιόνταν σε εργασία, το πρώτο πράγμα που έκανε μέσα στους πρώτους έξι μήνες, αν είχε πάει σε συνοικισμό, ήταν να βρει σπίτι και να φύγει. Οι δικοί μας είχαν σπουδαία μόρφωση και εμπορική κατάρτιση κι έτσι δεν άργησαν καθόλου να αποκατασταθούν. Σκέφτομαι όμως καμιά φορά, αν θα ήταν καλύτερα για να διατηρηθεί η αϊβαλιώτικη ιδέα, αν είχαμε μπει όλοι μαζί σε ένα συνοικισμό, που θα μπορούσε να εξελιχθεί σε προάστιο όπως έγινε με τη Νέα Σμύρνη. Και έπειτα λέω το ότι σκορπίσαμε σε όλη την Αθήνα δεν έχει σημασία, αφού βρεθήκαμε με το σύλλογο και την εφημερίδα μας. Εκείνο που είχε τότε σημασία ήταν να υποφέρουμε το λιγότερο από τις συνθήκες, ώστε να μη δημιουργηθούν τραύματα και να μπορέσουμε γρήγορα να ενεργοποιηθούμε κοινωνικά. Το περιχαράκωμά μας σε ένα συνοικισμό και η διαρκής επαφή μεταξύ μας μαζί με τα καλά της θα μπορούσε να κοστίσει στην κοινωνική θέση και στη ζωή της δεύτερης γενιάς. Ήταν ανάγκη να εξαλειφθεί το ‘πρόσφυγας’. Η αποκατάστασή μας έγινε είτε με την αποζημίωση είτε με δάνειο είτε και μόνο με την προσωπική μας εργασία, χωρίς να πάρουμε τις δουλειές των ντόπιων. Το δικό μας δυναμικό αξιοποιήθηκε εκεί που δεν υπήρχε προσφορά των ντόπιων’. (μαρτυρία Π.Βαλασμάκη)

Εργασία από τις μαθήτριες
Αλκυόνη, Αθηνά, Κάτια, Ελίνα, Χριστίνα

Γλυκό του κουταλιού

Να ιδώ ποιος είμαι ζύγωσα και πούθε
το χώμα μου κρατά. Μπήκα και στάθηκα
στο σπίτι τ' αλμυρό, σιμά σε λάκκο.

Μια μαντιλοδεμένη μου 'φερε νερό,
μου πρόσφερε γλυκό· ευχαριστώ την.

Έκοψε και καρπούς από τον Κήπο
Του ποθητού σπιτιού μου, φρούτα λαμπερά
ό,τι λογής, διάχυτα με χείλη
πραγματικά και μέλη εμποτισμένα
στην καλοσύνη της χαράς αντιδωρήματα.

Της είπα ευχαριστώ, αναθάρρησα και ζήτησα
το σπίτι μου να ιδώ, αν επιτρέπεται.

«Και βέβαια επιτρέπεται», μου λέει·
«μπορείς να 'ρθεις και στην κρεβατοκάμαρα».

Μπαίνω, θωρώ τη μάνα μου στον τοίχο
να με κοιτάει από 'να κάδρο. Αφήνω
την εντροπή και γύρεψα να πάρω
τη μάνα μου ο δόλιος απ' την Τροία.

«Πάρτηνε», λέει αυτή σαν καλογέλαστη,
«τι να την κάνω τώρα πια που ξέρω;
Να πούμε την αλήθεια, τη νομίσσαμε
ηθοποιό με κείνη την κοτσίδα
και τα λουλούδια γύρω της και με τη χάρη
που την ομπρέλα της κρατεί».

Άξιζε βέβαια να προσθέσει και το χέρι
που γαντοφορεμένο, ραδινό
σε καναπέ ακουμπούσε· αλλά τι περιμένεις;

Σάμπως γνωρίζει πόσοι αιώνες κύλησαν
ίσαμε που να φτάσουμε στη σύνταξη
γλυκό του κουταλιού; μεγάλο θέμα.

Πάλι καλά που μ' άφησε και μπήκα
στο σπίτι μου το πατρικό η γυναίκα.
Μη συνεχίσουμε άλλο και αγριέψει.
Το μόνο που εύχομαι: από καιρού εις καιρό
να 'χω την άδειά της να ξανάβλεπτα
την όψη τη γλυκιά του ποθητού μου.

Κ.Χαραλαμπίδης, Δοκίμιν, Άγρα

ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΤΗ ΣΑΜΟ
30 ΜΑΡΤΙΟΥ 2007 – 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2007

1. Πετρόπουλος Αργύριος
2. Πολίτης Διονύσιος
3. Ραφτοπούλου Αθηνά
4. Ρητά Ιωάννα
5. Ρητά Χριστίνα
6. Ροϊδοδήμου Κάτια
7. Σαλματάνη Ευαγγελία
8. Σιδηροκαστρίτη Ελένη
9. Σινόπουλος Γεώργιος
10. Σφενδουράκη-Μπασακάρου
Αλκυόνη
11. Τασούλα Όλγα
12. Τζανγκόλη Ντιπών
13. Τσαβίδη Χριστίνα
14. Τσιμπρικήδης Ιωάννης
15. Τσουκαλός Φώτιος
16. Φραγκιάς Νικόλαος
17. Φραντζή Ειρήνη
18. Χατζάκη Σταυρούλα
19. Χατζηαργυρίου Χαράλαμπος
20. Χυσεσάνι Χρίστος
21. Ψαρίδη-Γναφάκη Χαριάννα
22. Πανέτα Χρυστάλλα

1. Αδάμου Φωτεινή
2. Λάμπου Σωτηρία
3. Χριστοδούλου Μαρία

Εντυπώσεις από το ταξίδι μας στη Σάμο

Οι εντυπώσεις μας από τη Σάμο είναι αρκετές και όμορφες. Ίσως είναι η καλύτερη μαθητική εκδρομή που έχω περάσει και θα περάσω.

Η πρώτη μέρα αν και ήταν η μέρα του ταξιδιού δεν ήταν δύσκολη αλλά ευχάριστη. Το μόνο δύσκολο ήταν το πρωινό ξύπνημα. Ήταν η πρώτη φορά που θα έμπαινα σε αεροπλάνο και ήμουν ενθουσιασμένος και δεν σκεφτόμουν την ταλαιπωρία. Όταν φτάσαμε στη Σάμο, πήγαμε στο Ηραίο, ναό της Ήρας, αρχαιοτάτων χρόνων. Ύστερα πήγαμε στο ξενοδοχείο για ξεκούραση και φαγητό.

Τη δεύτερη μέρα, η επίσκεψή μας στα μουσεία με εντυπωσίασε. Η πόλη που μέναμε ήταν φανταστική και κάναμε βόλτα στο λιμάνι. Αυτή η μέρα ήταν ευχάριστη, γιατί την πέρασα με τους φίλους μου, κάτι που δεν είχα ξανακάνει.

Την Τρίτη μέρα ήμουν δυσαρεστημένος, γιατί θα τελείωναν αυτές οι τρεις πανέμορφες μέρες. Παρόλα αυτά, προσπαθούσαμε να το ξεχάσουμε και να περάσουμε καλά. Τα σπίτια ήταν παραδοσιακά, νησιώτικα, κάτι που μου προκάλεσε χαρά.

‘Οι εντυπώσεις μου είναι οι καλύτερες και θα ήθελα να ξαναπάω. Ήταν ένα μαγευτικό και μοναδικό τριήμερο’.

Φώτης Τσουκαλάς

Σίγουρα για όλους η εκπαιδευτική εκδρομή στη Σάμο ήταν μια ξεχωριστή και ιδιαίτερη εκδρομή, αλλά εγώ είχα δύο παραπάνω λόγους για να είμαι ευχαριστημένος. Ήταν το πρώτο μου ταξίδι με αεροπλάνο και ήταν μία ξεχωριστή εμπειρία. Δεύτερον, πρώτη φορά πηγαίνω ταξίδι χωρίς την οικογένεια μου, αλλά μόνο με τους φίλους μου και περάσαμε υπέροχα.

Αναμφισβήτητα η Σάμος και οι κάτοικοι της με εντυπωσίασαν. Όσο για τη Σάμο, πραγματικά δεν περίμενα να συναντήσω ένα τόσο ενδιαφέρον νησί. Οι καταπράσινοι λόφοι σε συνδυασμό με την ήρεμη γαλάζια θάλασσα συνέθεταν ένα υπέροχο τοπίο. Ιδιαίτερη εντύπωση μου

έκαναν και τα πολλά αρχαιολογικά ή άλλου είδους μουσεία. Με κατέπληξε πραγματικά ένα τεράστιο άγαλμα κούρου που είχε ύψος πέντε μέτρα και όλοι οι μαθητές έμειναν με ανοιχτό το στόμα μόλις το είδαν.

Βρίσκω τους Σαμιώτες πολύ φιλόξενους. Στο ξενοδοχείο που μείναμε ήταν όλα πολύ όμορφα και καθαρά και άξιζε τα χρήματα που δώσαμε. Ένα όμως αρνητικό στοιχείο στην εκδρομή ήταν ομολογουμένως το φαγητό. Ήταν αρκετά ακριβά και δεν ικανοποίησε κανενός τις προσδοκίες.

Γενικά ήταν μια πολύ όμορφη και

ευχάριστη εκδρομή και θα ήθελα πολύ να ξαναπάω, όταν μεγαλώσω.

Άρης Πετρόπουλος

Επισκεφθήκαμε πολλά και ωραία μέρη και μάθαμε για το νησί με τη βοήθεια της ξεναγού. Μου άρεσε πάρα πολύ που το απόγευμα κάναμε βόλτα στην πόλη του νησιού και το βράδυ μετά από τη βόλτα τρώγαμε και πηγαίναμε στο ξενοδοχείο, το οποίο ήταν πολύ ωραίο. Η αγαπημένη μου εκδρομή ήταν αυτή στο υδραγωγείο. Ήταν συναρπαστικό που κατεβήκαμε εκεί κάτω. Επίσης μου άρεσε και το Κοκκάρι που κάναμε βόλτα στη θάλασσα και στα στενά δρομάκια του χωριού.

Πραγματικά το νησί ήταν πολύ ωραίο και θα ήθελα να ξαναπάω. Ήταν μια πολύ ωραία εμπειρία.

Ιωάννα Ρητά

Στην εκδρομή που πήγαμε στη Σάμο περάσαμε πολύ ωραία. Επισκεφθήκαμε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους και μάθαμε πολλά για το νησί και την ιστορία του. Επίσης πήγαμε σε κάποιες παραθαλάσσιες πόλεις. Επισκεφθήκαμε το Πυθαγόρειο και είδαμε πως φτιάχνονται τα κεραμικά. Όλα αυτά θα μου μείνουν αξέχαστα. Ελπίζω κάποια στιγμή να μου δοθεί η ευκαιρία να ξαναπάω στη Σάμο.

Όλγα Τασούλα

Στην τριήμερη εκδρομή μας στη Σάμο πέρασα πολύ όμορφα.
Φέτος ήταν μια πολύ ωραία χρονιά, γιατί πήγαμε μια πολύ όμορφη εκδρομή στη Σάμο. Οι εντυπώσεις μου από τη Σάμο ήταν οι καλύτερες.
Το ξενοδοχείο ήταν πάρα πολύ ωραίο και πολύ καθαρό. Επίσης το πρωινό που μας πρόσφεραν ήταν πολύ ωραίο και μας πρόσφερε άφθονη ενέργεια για την υπόλοιπη μέρα.
Στη Σάμο δεν περίμενα να δω τόσο όμορφα τοπία που πραγματικά με εντυπωσίασαν.
Από τη Σάμο, ένα πράγμα θα μείνει χαραγμένο για πάντα στη μνήμη μου: το τεράστιο άγαλμα κούρου στο αρχαιολογικό μουσείο.
Θα ήθελα πολύ να ξαναπάω, γιατί είναι ένα πολύ όμορφο νησί.

Νίκος Φραγκιάς

Στην εκδρομή μας στη Σάμο περάσαμε πολύ ωραία. Επισκεφθήκαμε πολλά από τα ωραιότερα χωριά του νησιού και εκεί κάναμε βόλτες και διασκεδάσαμε. Επίσης πήγαμε σε διάφορα μουσεία και ιστορικά μέρη του νησιού και μάθαμε πολλά για το νησί. Πιο πολύ όμως μου άρεσε, όταν πηγαίναμε βόλτες το απόγευμα. Ωραίο ήταν και το ξενοδοχείο που μέναμε και οι ώρες εκεί περνούσανε γρήγορα και διασκεδαστικά. Γενικά, ήταν μια πολύ ωραία εμπειρία και θέλω να την ξαναζήσω.

Χαριάννα Ψαρίδη-Γναφάκη

Οι εντυπώσεις μου από τη Σάμο είναι οι καλύτερες. Οι μέρες που ήμασταν εκεί πέρασαν πάρα πολύ γρήγορα, γιατί περάσαμε πάρα πολύ ωραία.

Την πρώτη μέρα όταν φτάσαμε στη Σάμο ξεκίνησε αμέσως η περιήγησή μας στους αρχαιολογικούς χώρους του νησιού. Στην αρχή επισκεφτήκαμε κάποια μουσεία, τα οποία, αν και ήμασταν κουρασμένοι μας κίνησαν την περιέργεια. Φτάνοντας στο ξενοδοχείο πήγαμε στα δωμάτια μας για να ξεκουραστούμε. Ύστερα, από εκεί πήγαμε και φάγαμε σε μια ταβέρνα κοντά στο

ξενοδοχείο. Το απόγευμα κάναμε μια βόλτα για να δούμε και άλλες ομορφιές του νησιού. Στο τέλος της πρώτης μέρας νιώθαμε πολύ χαρούμενοι για την εκδρομή μας.

Τη δεύτερη μέρα, το πρωί, συνεχίσαμε την ξενάγησή μας στους αρχαιολογικούς χώρους του νησιού, γεμάτοι χαρά. Το απόγευμα, μετά το φαγητό, κάναμε ένα μεγάλο περίπατο στην πόλη και εκεί βγάλαμε και αναμνηστικές φωτογραφίες.

Την τελευταία μέρα γνωρίζοντας ότι μας περιμένει μια πολύ δύσκολη μέρα, πήγαμε σε μέρη όπως το Πυθαγόρειο και το Υδραγωγείο. Όταν τελείωσε η περιήγησή μας, πήγαμε σ' ένα μαγαζί με ωραίο φαγητό για να φάμε.

Τελειώνοντας το φαγητό ξεκινήσαμε το ταξίδι για το αεροδρόμιο, με νοσταλγία και με παράπονο για τις στιγμές που πέρασαν τόσο γρήγορα.

Οι εντυπώσεις μου από τη Σάμο είναι οι καλύτερες και εύχομαι να ξαναπάμε.

Τσιμπρικίδης Γιάννης

Όλη τη χρονιά περιμέναμε μ' ανυπομονησία αυτή την εκδρομή, όχι μόνο για τις γνώσεις που θα αποκτούσαμε, αλλά και τη μοναδική εμπειρία. Μπορώ να πω πως η αναμονή ήταν πιο όμορφη κι από την ίδια την εκδρομή, μ' όλες τις προετοιμασίες και τα σχέδια. Όταν φτάσαμε το πρωί εκείνης της Παρασκευής γεμάτοι χαρά και προσμονή, μπήκαμε στο λεωφορείο που θα μας μετέφερε στο αεροδρόμιο. Στη Σάμο περάσαμε ένα φανταστικό τριήμερο μαζί με τους φίλους μας, γεμάτο εναλλαγές και ομορφιά. Όταν ήρθε η ώρα να μπούμε στο

αεροπλάνο της επιστροφής, ήμασταν όλοι πολύ λυπημένοι για την εκδρομή που τέλειωσε, όμως έχουμε την ελπίδα πως θα μας ξαναδοθεί η ευκαιρία να ζήσουμε ξανά μια ανάλογη εμπειρία.

Ραφτοπούλου Αθηνά

Η εκδρομή που πήγαμε στη Σάμο ήταν για όλους εμάς μια απ' τις πιο ιδιαίτερες στιγμές στη Β' Γυμνασίου.

Δεν είναι μόνο η.....'ανεξαρτησία' που νιώθεις μακριά απ' το σπίτι σου - έστω και για τρεις μέρες - αλλά και η σκέψη ότι θα είσαι με τους φίλους σου και τους καθηγητές σου. Όλο αυτό, δίνει στην εκδρομή κάτι το ιδιαίτερο. Δεν μου είναι εύκολο να περιγράψω τα συναισθήματά μου τότε και τα συναισθήματά μου τώρα που πλέον είναι μια ανάμνηση, γιατί πολύ απλά είναι πολύ αλλόκοτα. Ήταν, σαν να προσπαθούσαμε όλοι να ζήσουμε τη στιγμή, ξέροντας ότι αυτή η εκδρομή, θα τελειώσει σύντομα. Αυτό, πιστεύω ότι μας ψιλοάγχωσε, αλλά δεν ήταν εμπόδιο στο να περάσουμε καλά.

Η καλή διάθεση συνέχιζε να υπάρχει στο πούλμαν και στα μουσεία. Φυσικά, πρέπει να παραδεχτώ ότι καλή διάθεση υπήρχε και από τη μεριά των καθηγητριών και της ξεναγού! Βέβαια, τη Σάμο δεν τη χορτάσαμε, δηλαδή, οι περισσότεροι συμφωνούν ότι ακόμα λίγες μέρες θα ήταν υπέροχα, αλλά ας μην είμαστε αχάριστοι! Μια χαρά ήταν, 'μαζέψαμε' εμπειρίες, περάσαμε πολύ καλά, επισκεφθήκαμε ένα καινούργιο μέρος και πάνω απ' όλα - ίσως ακουστεί υπερβολικό, αλλά το πιστεύω - γνωρίσαμε καλύτερα ο ένας τον άλλο και δεθήκαμε αρκετά. Αυτό, είναι ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία που μου έχουν μείνει απ' αυτή την εκδρομή.

Σιδηροκαστρίτη Ελένη

Όταν μας ανακοίνωσαν ότι τελικά θα γίνει η εκδρομή στη Σάμο, που θέλαμε τόσο, ενθουσιάστηκα και περίμενα με ανυπομονησία το Μάρτιο που θα φεύγαμε. Τόσο καιρό έπλαθα εικόνες και στιγμές στο μυαλό μου. Εκτός, απ' το ότι μου δόθηκε η ευκαιρία να είμαι για τρεις ολόκληρες μέρες με τους συμμαθητές μου και να μπορέσω να δεθώ περισσότερο μαζί τους, γνώρισα και ένα πολύ ωραίο και φιλικό νησί που δεν είχα ξαναεπισκεφθεί. Ήταν η πρώτη φορά που ταξίδεψα μόνη μου και τη βδομάδα που θα φεύγαμε είχα κάπως αγωνία, αλλά η ανασφάλεια μου έφυγε αμέσως, μόλις είδα τους φίλους μου την Παρασκευή το πρωί. Αυτή η εκδρομή ήταν για όλους μια αξέχαστη εμπειρία και ελπίζω να ξαναζήσουμε κάτι παρόμοιο σύντομα.

Ελίνα Χατζάκη

Στην τριήμερη εκδρομή που πήγαμε φέτος στη Σάμο περάσαμε πάρα πολύ ωραία. Το ταξίδι με το αεροπλάνο μαζί με τους φίλους μας και τα δωμάτια που μοιραζόμασταν μαζί, ήταν πολύ ωραία και διασκέδασα πολύ. Αλλά, εκτός απ' το ότι ήμασταν συνέχεια με τους φίλους μας, ήταν μια ενδιαφέρουσα εκδρομή, διότι επισκεφτήκαμε χώρους όπως: μουσεία, αρχαία μνημεία και πολλά άλλα που είχαν ενδιαφέρον. Πολύ ωραίες, επίσης, ήταν και οι βόλτες που περπατάσαμε τα απογεύματα και τα πρωινά σε διάφορα χωριά του νησιού. Ελπίζω να ξαναπάμε μια τέτοια εκδρομή με την τάξη μου.

Ρητά Χριστίνα

Αυτή η εκδρομή στη Σάμο θα μου μείνει πραγματικά ΑΞΕΧΑΣΤΗ!!! Ήταν μια εκδρομή ξεγνοιασιάς, χαράς, αγωνίας για το πού θα πάμε, και τι θα δούμε. Μακριά από τους γονείς μας, υπεύθυνοι για τον εαυτό μας και κοντά στις δασκάλες μας, πήγαμε σε αυτή την υπέροχη εκδρομή. Δυστυχώς όμως, δεν μπορώ να παρουσιάσω, ούτε τα συναισθήματά μου, αλλά ούτε και τις εντυπώσεις μου σε μια κόλλα χαρτί! Πραγματικά, πιστέψτε με ότι αυτή η εκδρομή ήταν μια εκδρομή που για μένα ήταν τα πάντα! Δέθηκα με τις δασκάλες και τους συμμαθητές μου, εμπιστεύτηκα τον εαυτό μου και έζησα 3 μέρες μακριά από το σπίτι μου, τους γονείς μου και την υπόλοιπη οικογένειά μου. Αυτά είναι μερικά από αυτά που έζησα στη Σάμο.
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ!!!

Χριστίνα Τσαβίδη

Βιβλιογραφία

- ❖ <http://www.eco-samos.gr/html/histArcheologicalsite>
- ❖ Άλκη Ζέη 'Το καπλάνι της βιτρίνας'
- ❖ Ανδρέας Κάλβος, Ωδαί, Ίκαρος
- ❖ Εγκυκλοπαίδεια Δομή
- ❖ Ηροδότου Ιστορίες, Τα Πολυκράτεια έργα της Σάμου
- ❖ Ηρώ Παπαμόσχου 'Το γεφύρι της Ανατολής'
- ❖ Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη Γ' Γυμνασίου
- ❖ Ιστορία του Ελληνικού Έθνους
- ❖ Καίτη Γκρέυ 'Έτσι, όπως τα έζησα'
- ❖ Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β' Γυμνασίου
- ❖ Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών – Μαρτυρίες Προσφύγων
- ❖ Κυριάκος Χαραλαμπίδης, Δοκίμιν, Άγρα
- ❖ Νέα Παιδική Εγκυκλοπαίδεια Άλφα
- ❖ Σάμος, Ιστορία – Τέχνη – Λαογραφία – Περιήγηση, εκδόσεις Τουμπής
- ❖ Χρήστος Μπουλώτης 'Το άγαλμα που κρύωνε'

Η εκδρομή στη Σάμο και η εργασία αυτή πραγματοποιήθηκε με συμπαραστάτες το διευθυντή κ. Θεόδωρο Κορμπάκη, την υποδιευθύντρια κα. Φωτεινή Αδάμου, το συνάδελφο και καθηγητή πληροφορικής κ. Σωτήρη Χαϊμαντά, τους γονείς των παιδιών και το σύλλογο γονέων και κηδεμόνων.

Σας ευχαριστούμε

ΣΑΜΟΣ

ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΗΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΑ